

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

«Du må være der de er»

En kvalitativ undersøkelse av prester og diakoners erfaring av sjelesorgsamtaler
med ungdom

Ida Marie Martin Weltzien

Veiledere

Universitetslektor Elisa Stokka og professor Lars Johan Danbolt

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH5065: Masteroppgave i teologi (30 ECTS), høst 2019

Antall ord: 21868

Forord

Det er mange som fortjener en takk i forbindelse med denne masteroppgaven. Først av alt vil jeg rette en stor takk til mine tre intervju-informanter som villig stilte opp og delte åpenhjertet fra sine erfaringer. Jeg må også takke alle de ansatte og friville i Den norske kirke som har deltatt i spørreundersøkelsen som jeg har fått innsyn i.

Tusen takk til Lars Johan Danbolt og Elisa Stokka for veiledning gjennom prosjektet. Jeg vil også rette en takk til Astrid Sandsmark og resten av forskergruppen som har vist stor interesse i prosjektet mitt.

Takk til alle som har lest korrektur og kommet med konstruktive korrigeringer underveis.

En stor takk rettes også til medstudenter ved MF. Særlig vil jeg takke Marie og Maren for verdifull kollokviering og samarbeid – særlig i analyseprosessen.

Takk også til Johannes for all hjelp og støtte.

Oslo, desember 2019

Sammendrag

Denne oppgavens problemstilling spør etter hva som kjennetegner sjelesorgsamtaler der ungdom er konfident. I forlengelse av dette spørsmålet er jeg interessert i hvordan sjelesorgsamtaler med ungdom foregår, hva som skiller sjelesorgsamtaler med ungdom fra sjelesorg ellers, og i hvilken grad sjelesorgbegrepet benyttes i møte med ungdom.

Prester og diakoners erfaringer danner grunnlaget for det empiriske materialet i denne studien. Datamaterialet består av både individuelle dybdeintervjuer og kvalitative besvarelser fra en spørreundersøkelse. Data er samlet inn ved å benytte empirisk kvalitativ metode med en abduktiv tilnærming.

De empiriske funnene diskuteres opp mot et teoretisk rammeverk bestående av sjelesorgsteori, sykepleieteori og psykologiteori. Diskusjonene fremhever sjelesorgens bidrag i møte med sårbare ungdommer, ungdomssjelesorgens særpreg og dets betydning for praksis. Oppgaven plasserer seg innenfor praktisk teologi.

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Innledning: Sjelesorg og ungdom	1
1.2	Formål	2
1.3	Bakgrunn	2
1.4	Forskningsoversikt	3
1.5	Analyseenhet og problemstilling	4
1.5.1	Analyseenhet	4
1.5.2	Problemstilling	5
1.6	Begrepsavklaringer	5
1.6.1	Sjelesorg	5
1.6.2	Ungdom	6
1.6.3	Konfident	6
1.6.4	Profesjonelle hjelperelasjoner	6
1.7	Faglig sammenheng	7
1.8	Forskningsdesign og struktur	7
2	METODE	9
2.1	Forskningsdesign og metodisk tilnærming	9
2.1.1	Kvalitativ forskningsmetode	9
2.1.2	Datatriangulering	10
2.2	Utvalg	10
2.2.1	Utvalgsstrategi	11
2.2.2	Rekrutteringsstrategi	11
2.2.3	Presentasjon av informantene	12
2.3	Metoder for innsamling av intervjumateriale	13
2.4	Metode for analyse av materiale	14

2.4.1	Transkribering av intervjuer.....	15
2.4.2	Analyseprosessen	15
2.5	Refleksivitet, relevans og validitet.....	17
2.6	Etiske perspektiver	19
3	TEORETISKE PERSPEKTIVER	21
3.1	Ungdom, ungdomstiden og sårbarhet.....	21
3.1.1	Ungdom i dag.....	21
3.1.2	Ungdomstiden som en identitetsskapende kvalifiseringsperiode.....	22
3.1.3	Ungdomstiden som en sårbar tid.....	23
3.2	Sjelesorg	24
3.2.1	En definisjon	24
3.2.2	Hvem er sjelesorgen for?	24
3.2.3	Det store skillet: Kerygmatiske og konfidentsentrerte sjelesorg	24
3.2.4	Ikke lenger et skille	25
3.2.5	Sjelesorg versus psykoterapi: En tett relasjon.....	26
3.2.6	Sjelesorgens egenart	27
3.2.7	Sjelesorgbegrepet	27
3.3	Relasjonskompetanse, tilknytningsteori og personorientert kommunikasjon	28
3.3.1	Relasjonskompetanse.....	28
3.3.2	Tilknytningsteori	29
3.3.3	Personorientert kommunikasjon.....	30
3.4	Tillit, makt og grenser	30
3.4.1	Tillit	30
3.4.2	Makt i tillitsrelasjoner.....	31
3.4.3	Grenser og grenseoverskridende atferd	31
4	ANALYSE AV EMPIRISKE FUNN	33
4.1	To typer materiale	33

4.2	Sitatveiledning	34
4.3	Ungdomsfasen.....	34
4.3.1	Ungdomstiden som livsfase og livskrise	34
4.3.2	Ungdom mangler språk.....	35
4.3.3	Usikre og sårbare.....	35
4.3.4	Åpne og ærlige	36
4.4	Rammer og kontekst for samtalen.....	36
4.4.1	Henvendelse og etablering av kontakt.....	36
4.4.2	Fellesskapet som kontekst for samtalen	38
4.4.3	Arenaer for samtalen.....	39
4.4.4	Spontane samtaler.....	41
4.4.5	Tid og varighet	41
4.5	Trygghet, tillit og relasjon	42
4.5.1	Tilgjengelighet	42
4.5.2	Relasjon	42
4.5.3	Tillit	43
4.5.4	Trygghet.....	45
4.5.5	«Koppen».....	45
4.6	Samtalen	45
4.6.1	Tematikk.....	45
4.6.2	Rom for å snakke om alt.....	46
4.6.3	Samtales utfoldelse.....	47
4.6.4	Bruk av kristne ressurser.....	47
4.7	Sjelesørgers rolle og faglig forståelse	48
4.7.1	Sjelesørgens oppdrag og egenart.....	48
4.7.2	Sjelesørgers rolle og relasjon til konfidenten.....	50

4.7.3	Begrepet sjelesorg	52
4.7.4	Sjelesorg versus terapi	53
5	DISKUSJON	54
5.1	Rammer og tilrettelegging	54
5.1.1	Sårbar ungdom og behovet for grenser	54
5.1.2	Koppen – et trygghetsartefakt	56
5.1.3	Ønsket om å tilrettelegge	56
5.1.4	Er rammene grenseløse?	57
5.2	Relasjonens betydning	58
5.2.1	Relasjonskompetanse som ressurs for ungdomssjelesorg	58
5.2.2	Det relasjonelle fellesskapet	59
5.2.3	Tillit til personen, kirken eller yrket? Uansett ligger ansvaret på personen. ...	60
5.2.4	Med tillit følger makt	60
5.3	Sjelesorgforståelse i endring	61
5.3.1	«Relasjonell sjelesorg»	61
5.3.2	Fungerer sjelesorgbegrepet optimalt?	63
5.3.3	Hva skiller sjelesorgsamtalene fra psykoterapi?	63
5.3.4	Hva har da sjelesorg å tilby ungdom i Norge i dag?	65
6	AVSLUTTENDE KOMMENTARER	66
7	LITTERATUR	68
8	Vedlegg	71
8.1	Vedlegg 1, NSD-godkjenning	71
8.2	Vedlegg 2, Informasjonsskriv	74
8.3	Vedlegg 3, Intervjuguide	77

1 INNLEDNING

1.1 Innledning: Sjelesorg og ungdom

Ordet sjelesorg kan gi mange ulike assosiasjoner. I møte med mennesker, både i og utenfor kirken, opplever jeg et stort sprik i erfaring med og forståelse av sjelesorg. Kanskje ikke så veldig rart med tanke på at også det sjelesorgfaglige kollegiet har utfordringer med å orientere seg i det Owe Wikström betegner som «en terminologisk jungel»¹ av sjelesorgbegreper. Jeg vil i denne studien holde meg til Eberhard Harbsmeier og Hans Raun Iversen sin forståelse av sjelesorg. Jeg kommer tilbake til denne definisjonen under presentasjonen av det teoretiske rammeverket.

Begrepet sjelesorg møter vi første gang på 1500-tallet da Martin Luther tok det i bruk.² Det tyske ordet «seelsorge», som vårt norske «sjelesorg» stammer fra, kan oversettes med «omsorg for sjelen».³ Kirken har likevel bedrevet en form for sjelesorg i lang tid før middelalderen. Anders Bergem argumenterer for at kirken i all sin tid har drevet med sjelesorg, om enn ikke under dette navnet.⁴ Han peker på at kirken alltid har hatt en forståelse av å være et omsorgsfellesskap med fokus både på individuell og kollektiv omsorg. Sjelesorg som praksis er altså noe kirken har drevet med i lang tid, og det er også i dag en viktig del av de aller fleste kirker og menigheters virksomhet.⁵

I den norske kirke har det lenge vært en økende satsning på ungdom. Dette har satt spor i forskningen de siste årene, men også internt i kirken gjennom blant annet etableringen av Trosopplæringsplanen i 2010. I trosopplæringsplanen pekes det på at ungdom skal få muligheten til å gå til samtale, sjelesorg og skrifte.⁶

Ungdomstiden kan beskrives som en utfordrende fase der mye skjer for første gang. Å være ungdom innebærer en hel del. Mange kjenner på forventinger om at ungdomstiden skal være

¹ Anders Bergem, «Som epler av gull-»: en bok om kristen sjelesorg : B. 1 : Sjelesorgens prinsipielle grunnlag og egenart, bd. B. 1 (Oslo: Kolofon, 2008), 15.

² Ibid., B. 1:18.

³ Ibid., B. 1:37.

⁴ Ibid., B. 1:19.

⁵ Ibid., B. 1:91.

⁶ Kirkerådet, «Gud gir - vi deler: Plan for trosopplæring i Den norske kirke» (Oslo: Kirkerådet, 2010), 17.

både bekymringsløs og spennende. Likevel opplever stadig flere unge at det er vanskelig å leve opp til egne og andres forventninger. Stadig flere ungdommer benytter seg av profesjonelle samtalepartnere, og Ungdata-undersøkelsen viser at hver tiende ungdom har gått til psykolog.⁷

1.2 Formål

Denne studien ønsker å undersøke kristen sjelesorgpraksis der ungdom er konfident. Ved å undersøke hvordan prester og diakoner med tilknytning til Den norske kirke erfarer egen praksis, forsøker denne studien å gi innsikt i hvordan profesjonelle sjelesørgere erfarer sjelesorgsamtaler med ungdom, og på den måten gi en større forståelse av sjelesorgpraksis med ungdom sett fra sjelesørgerens blikk.

Dette prosjektet har som formål å bidra til økt empirisk forskning på sjelesorg og ungdom, og nyttig innsikt i allerede påbegynt diskusjon omkring kristen sjelesorg og dens egenart. Studien ønsker å bidra til en større forståelse for hvordan sjelesorg med ungdom kan se ut og hva kristen sjelesorg har å bidra med i møte med dagens ungdommer. Kanskje er det også tid for å utfordre sjelesorgbegrepet.

1.3 Bakgrunn

Der forskningen er langt på vei både når det kommer til sjelesorgfaget og når det kommer til ungdom i kirken, er det fremdeles lite forskning som foreligger om ungdom og sjelesorg. Jeg mener det trengs mer empirisk forskning på sjelesorgpraksis med ungdom som konfidentgruppe. Med denne studien skriver jeg meg inn i en større faglig sammenheng både når det kommer til sjelesorgfagets utvikling, og når det kommer til ungdom som viktig målgruppe for kirken. Jeg håper å kunne bidra med verdifull innsikt til begge områder, og samtidig tilføre ny forskning på et felt der det foreligger lite fra før. De funn som er gjort i denne studien kan ikke sees isolert fra andre funn og erfaringer som er blitt gjort.

⁷ Anders Bakken, «Ungdata. Nasjonale resultater 2019», NOVA Rapport 9/19 (Oslo: NOVA, OsloMet, 2019).

En personlig interesse for sjelesorgfaget og sjelesorg som kirkelige praksis har vært en viktig motivasjon for dette prosjektet. Jeg har derfor måttet være bevisst på dette slik at mine antagelser og mitt engasjement ikke har fått prege innsamling av data eller analysearbeidet.

1.4 Forskningsoversikt

Et litteratursøk foretatt i databasen ATLA Religion⁸ på søkeordene «pastoral care», «pastoral counselling» (eng.), «pastoral counseling» (am.), «soul care», «care of souls» og «cure of souls» kombinert med bl.a. «youth» og «youth ministry», bekrefter at det foreligger lite nyere forskning på ungdomssjelesorg. Både nasjonalt og internasjonalt forskes det imidlertid en del på sjelesorg – også empirisk. I Norden har det lenge vært en satsning på ungdom i kirken, og i den forbindelse har det blitt forsket en del på ungdom og trosopplæring. Internasjonalt er det også blitt forsket mye de siste årene på «youth ministry».

I Europa, og særlig i Norden, foregår det mye spennende forskning på sjelesorg, særlig relatert til helsetjenesten. Blant annet var siste nummer av «Tidsskrift for praktisk teologi» (2019/2) et temanummer om «chaplaincy» (insitusjonsprestetjenesten). Når det gjelder forskning på insitusjonsprestetjenesten bør også artikkelen til Wilfred McSherry et al. om betydningen av «chaplaincy» for eksistensiell omsorg nevnes.⁹

Nasjonalt er særlig Hans Stifoss-Hanssen, Lars J. Danbolt, Anne H. Grung og Anne Austad aktuelle med empirisk forskning på sjelesorgfeltet. I 2015 gjennomførte de en sjelesorgundersøkelse blant prester og diakoner i Dnk som siden har resultert i flere artikler.¹⁰

Ungdom og kirke er et forskningsfelt i rask endring og utvikling. Det forskes for tiden på barn, ungdom og religiøsitet ved MF vitenskapelige høyskole, der flere ulike prosjekter er satt i gang. Forskningsgruppen ledet av Tone S. Kaufman, har flere underliggende forskningsprosjekter på

⁸ Søk gjennomført siste gang i desember 2019

⁹ Wilfred McSherry, Adam Boughey, og Peter Kevern, «“Chaplains for Wellbeing” in Primary Care: A Qualitative Investigation of Their Perceived Impact for Patients’ Health and Wellbeing», *Journal of Health Care Chaplaincy* 22, nr. 4 (1. oktober 2016): 151–70, <https://doi.org/10.1080/08854726.2016.1184504>.

¹⁰ Anne Hege Grung, Lars Johan Danbolt, og Hans Stifoss-Hanssen, «Sjelesorg på plass: På sporet av dagens sjelesorgpraksis i Den norske kirke», *Tidsskrift for praktisk teologi* 33, nr. 1 (2016): 28–43; Hans Stifoss-Hanssen mfl., «Sjelesorg i bevegelse. Kerygmatiske, konfidentsentrerte, dialogiske sjelesorg - møte mellom teoretiske posisjoner og et empirisk materiale», *Tidsskrift for Sjelesorg* 1 (2019): 75–95.

blant annet religionspsykologi, sjelesorg, ungdomsteologi, homiletikk, religionspedagogikk, ekklesiologi og praktisk teologi.

En forskergruppe ved MF, ledet av Astrid Sandsmark, Lars J. Danbolt og Elisa Stokka, har et pågående prosjekt som undersøker sammenhengen mellom sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom. Min studie tjener som et bidrag til dette forskningsprosjektet. Mer om dette i kapittel 2 om metode.

Når det gjelder spesifikk forskning på sjelesorg og ungdom er det verdt å nevne «Tidsskrift for sjelesorg» som i 2016 hadde et nummer med temaet «Sjelesorg i møte med ungdom» der særlig tre artikler er av interesse for denne studien. Liv H. M. Briså og Mariann S. Lindtjørn sin artikkel «Medvandring med ungdom i sårbare livssituasjoner»¹¹, Dina Willemse sin artikkel ««... face-to-face blir altfor synleg og sårbart»¹², og Kjellaug Andersen sin artikkel «Sjelesorg med ungdom».

Med denne studien skriver jeg meg inn i en aktuell faglig samtale om sjelesorgens utvikling, samt gir et empirisk bidrag til forskning på sjelesorg og ungdom.

1.5 Analyseenheter og problemstilling

1.5.1 Analyseenheter

Dette prosjektet er en kvalitativ empirisk studie med et utforskende fokus. Det er mange det kunne vært interessant å intervjuer til dette prosjektet. Jeg har likevel måttet avgrense meg til å intervjuer prester og diakoner. Jeg valgte å utføre dybdeintervjuer med representanter for disse to yrkesgruppene fordi jeg, i likhet med Grevbo¹³, anser prester og diakoner for å være personer

¹¹ Liv H. M. Briså, og Mariann S. Lindtjørn, «Medvandring med ungdom i sårbare livssituasjoner: En teoretisk og empirisk beskrivelse av det ungdomsdiakonale samtaletilbudet 13-20», *Tidsskrift for Sjelesorg* 36, nr. 1 (2016): 5–21.

¹² Dina Willemse, «‘...face-to-face blir altfor synleg og sårbart’: Ungdom, skam og openheit på Kirkens SOS-chat», *Tidsskrift for Sjelesorg* 36, nr. 1 (2016): 22–34.

¹³ Tor Johan S Grevbo, *Sjelesorg i teori og praksis : en lærebok og håndbok med mange perspektiver* (Oslo: Luther, 2018), 11.

som særlig har sjelesorg som en sentral arbeidsoppgave. For å supplere intervjumaterialet benyttet jeg besvarelser fra en spørreundersøkelse om sjelesorg og ungdom.

Jeg har intervjuet prester og diakoner om deres erfaringer med sjelesorgsamtaler med ungdom, og har derfor ønsket å komme i kontakt med informanter som har lang eller mye erfaring. Jeg ønsket å se på hva sjelesorgsamtaler med ungdom inneholder, hvor og når de finner sted, hvordan de oppstår og foregår, og sjelesørgernes erfaringer og refleksjoner rundt det som skjer. Jeg har derfor gjort et utvalg basert på erfaring. Ved å intervju prester og diakoner om deres erfaringer med sjelesorgsamtaler med ungdom, samt se på prester og diakoners besvarelser på en nylig gjennomført spørreundersøkelse, vil jeg besvare studiens problemstilling.

1.5.2 Problemstilling

På bakgrunn av dette har jeg formulert følgende hovedproblemstilling for denne studien:

Hva kjennetegner sjelesorgsamtaler med ungdom?

I forlengelsen av hovedproblemstillingen har jeg formulert tre delspørsmål med hensikt å konkretisere den overordnede problemstillingen:

- 1) Hvordan oppstår og foregår sjelesorgsamtaler med ungdom?*
- 2) Skiller sjelesorgsamtaler med ungdom seg fra sjelesorgsamtaler ellers?*
- 3) I hvilken grad brukes sjelesorgbegrepet i møte med ungdom?*

1.6 Begrepsavklaringer

Det ligger makt i språk, noe som krever en bevissthet rundt språket vi bruker. Derfor er det viktig å avklare hvilken forståelse jeg har av sentrale begreper i denne studien.

1.6.1 Sjelesorg

Sjelesorg er i denne studien forstått som en sentral kristen samtalepraksis. Når jeg referer til sjelesorgsamtaler er det her snakk om samtaler mellom to personer eller en liten gruppe, der en av dem innehar rollen som profesjonell sjelesørger. Dette må ikke forveksles med sjelesorgforståelse. Denne studiens sjelesorgforståelse baseres som nevnt på Harbsmeier og Raun Iversen sin definisjon. Jeg kommer tilbake til denne i det teoretiske rammeverket, i kapittel 3.

1.6.2 Ungdom

Det er flere måter å definere ungdomstiden på. Ida M. Høeg opererer med en ungdomstid som strekker seg fra tenårene til trettiårsalder.¹⁴ Ivar Frønes skiller ungdomsårene i ulike epoker: tweensfasen (tidlig ungdom), fjortisfasen (flyter over i tweensfasen), ungdomsfasen (ungdomsskolen), ungdomstiden (16-19 år), og «emerging adults» (fra tenårene til 25-årsalder).¹⁵ Denne inndelingen forstår ungdomstiden fra 10-11-årsalder til midten av tjuårene. I denne studien har jeg likevel valgt å definere ungdom innenfor aldersspennet 13-19 år, da dette utgjør de såkalte tenårene, samt at det i all hovedsak sammenfaller med aldersgruppen informantene forteller om.

1.6.3 Konfident

Ordet «konfident» kommer av det latinske «confidere» som betyr «stole på, være tillitsfull, føle seg trygg».¹⁶ Begrepet forklares av Stifoss-Hanssen et al. som «mennesker som har oppsøkt en sjelesørger for å ha en samtale».¹⁷ I denne studien inkluderer jeg også de som ikke nødvendigvis har oppsøkt en sjelesørger, og definerer dermed konfident som de(n) personen(e) i en sjelesorgsamtale som ikke er sjelesørger. Konfidenten er den personen som i en medisinsk sammenheng ville blitt omtalt som pasient, klient eller bruker.

1.6.4 Profesjonelle hjelperelasjoner

Begrepet er hentet fra sykepleieteori som benyttes i denne studiens teoretiske rammeverk, og viser her til en samlebetegnelse på ulike former for hjelpende relasjoner, der en av partene er en profesjonell med relevant utdanning. Sjelesorgsamtaler mellom en profesjonell sjelesørger og en ungdom, er en slik relasjon. Jeg kommer tilbake til dette i presentasjonen av det teoretiske rammeverket.

¹⁴ Ida Marie Høeg, *Religion og ungdom* (Oslo: Universitetsforl., 2017), 11.; Halvor Fauske, *Oppvekst i Norge* (Oslo: Abstrakt forl., 2003), 52.

¹⁵ Edvard Befring, Ivar Frønes, og Mari-Anne Sørli, *Sårbare unge : nye perspektiver og tilnærminger* (Oslo: Gyldendal akademisk, 2010), 36–37.

¹⁶ Bergem, «Som epler av gull-»: *en bok om kristen sjelesorg : B. 1 : Sjelesorgens prinsipielle grunnlag og egenart*, B. 1:87.

¹⁷ Stifoss-Hanssen mfl., «Sjelesorg i bevegelse. Kerygmatiske, konfidentsentrerte, dialogiske sjelesorg - møte mellom teoretiske posisjoner og et empirisk materiale», 93.

1.7 Faglig sammenheng

Denne studien plasserer seg innenfor disiplinen praktisk teologi under faget sjelesorg. I og med den empiriske vendingen innenfor praktisk teologi har erfaring fått ny status som viktig kilde til kristen teologi.¹⁸ Med den empiriske vendingen, kom også spørsmålet om normativitet versus deskriptivitet i empirisk forskning på praktisk teologi.¹⁹

Studien min har sin vitenskapelige plassering innenfor hermeneutikken, og kan beskrives som pragmatisk hermeneutisk. Steinar Kvale og Svend Brinkmann definerer hermeneutikk som meningsfortolkning av tekster, der tekster inkluderer diskurs og handling, med mål om en «gyldig og allmenn forståelse»²⁰. Forskerens fordommer og den kontekstuelle fortolkningshorisonten spiller inn på etablering av kunnskap gjennom å se på praksis og virkelighet. Okkenhaug peker på viktigheten av at teologien er opptatt av hermeneutiske spørsmål, ettersom teologien er interessert i relasjonen mellom Gud og mennesker og mellom mennesker.²¹ Hun mener derfor at den praktiske teologien er avhengig av de kliniske sjelesorgernes kompetanse og erfaring, ettersom de arbeider så tett på mennesker. Sjelesorgen og dens bidrag til å tolke menneskers erfaringer, er helt nødvendig for teologien, mener Okkenhaug, og viser til Browning.²² Hun får støtte av Bergem som også peker på sjelesorgfagets erfaringsbaserte profil, og mener dette utfordrer de andre teologiske fagene til å inkludere empirisk eller erfaringsbasert kunnskap.²³

1.8 Forskningsdesign og struktur

Etter innledningen til oppgavens tema, faglige sammenheng og problemstilling, går jeg videre til å redegjøre for oppgavens metodiske tilnærming. Metodekapitlet beskriver

¹⁸ Ibid., 77.; Don S Browning, *A fundamental practical theology : descriptive and strategic proposals* (Minneapolis: Fortress Press, 1991).

¹⁹ Tone Stangeland Kaufman, «From the outside, within, or in between? : normativity at work in empirical practical theological research» (Leiden: Brill, 2016, 2016), 134–62.

²⁰ Steinar Kvale, *Det kvalitative forskningsintervju*, 3. utg., 2. oppl., Interview[s] learning the craft of qualitative research interviewing (Oslo: Gyldendal akademisk, 2015), 73–74.

²¹ Berit Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt : innføring i kristen sjelesorg* (Oslo: Verbum, 2002), 39.

²² Ibid.; Browning, *A fundamental practical theology : descriptive and strategic proposals*.

²³ Bergem, «Som epler av gull-»: en bok om kristen sjelesorg : B. 1 : Sjelesorgens prinsipielle grunnlag og egenart, B. 1:116.

forskningsprosessen og begrunner de valg som ligger til grunn for forskningen. Deretter går jeg videre til å presentere det teoretiske rammeverket for studien. I teorikapitlet gjør jeg rede for noen teoretiske perspektiver fra sjelesorgteori, sykepleieteori og psykologiteori. Etter teoridelen presenterer jeg analysen av det empiriske datamaterialet. Materialet presenteres ved hjelp av kategorier som fremkom av analysen. Videre går jeg over til oppgavens diskusjon der jeg forøker å etablere en dialog mellom de empiriske funnene og det teoretiske rammeverket, med fokus på oppgavens problemstilling og tilhørende underspørsmål. Oppgaven avsluttes med en kort oppsummering og en konklusjon.

2 METODE

2.1 *Forskningsdesign og metodisk tilnærming*

Problemstillingen min søker en større forståelse av sjelesorgsamtaler med ungdom, hvordan de foregår, hva som er typisk for dem, og hvordan profesjonelle sjelesørgere erfarer praksis og egen rolle. Min metodiske tilnærming tar utgangspunkt i Kirsti Malteruds «Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag»²⁴. Jeg vil i dette kapittelet gi en inngående beskrivelse av prosjektets metodiske tilnærming og valg.

2.1.1 **Kvalitativ forskningsmetode**

Der kvantitative metoder gir numeriske data og tendenser, gir kvalitative metoder muligheten til dypere innsikt av fenomener og praksis. I følge Malterud er kvalitative studier egnet der vi ønsker å «utvikle beskrivelser og analyser av karaktertrekk og egenskaper ved fenomenene som vi studerer.»²⁵ Min studie går ut på å undersøke hvordan profesjonelle sjelesørgere erfarer og beskriver sjelesorgsamtaler med ungdom. Det gir derfor god mening å tilnærme meg denne innsikten gjennom kvalitativ forskningsmetode, utført som individuelle dybdeintervjuer med diakoner og prester, supplert av kvalitative besvarelser fra en spørreundersøkelse.

Forskningsstrategien jeg har benyttet i denne studien er en abduktiv tilnærming, som kan ansees som en mellomposisjon mellom induktiv og deduktiv forskningsstrategi.²⁶ En slik tilnærming starter med empiri, ser deretter disse i lys av allerede eksisterende teoretiske kategorier, for så å utvikle ny forståelse.²⁷ Utgangspunktet for problemstillingen jeg søker å besvare er preget av min faglige forforståelse og erfaringer jeg har gjort meg i møte med ungdom og sjelesorg. Jeg gikk likevel inn i denne studien uten en klar hypotese om hva jeg ville finne. Min studie er gjort gjennom innsamling av empiriske data, for så å diskutere disse opp mot aktuell teori.

²⁴ Kirsti Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 4. utg. (Oslo: Universitetsforl., 2017).

²⁵ *Ibid.*, 57.

²⁶ Tove Thagaard, *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder*, 5. utg. (Bergen: Fagbokforl., 2018), 184.

²⁷ Jane Ritchie, *Qualitative research practice : a guide for social science students and researchers*, 2nd ed. (London: SAGE, 2014), 6.

2.1.2 Datatriangulering

I denne studien har jeg benyttet datatriangulering der jeg kombinerer data fra to forskjellige kilder. Hensikten med triangulering er å få mer presise og mangfoldige beskrivelser på det jeg studerer²⁸. For å kunne besvare problemstillingen min best mulig benytter jeg to typer kvalitativt materiale: intervju materiale fra prester og diakoner i Dnk, og tekstbesvarelser fra en spørreundersøkelse om ungdom og sjelesorg. Spørreundersøkelsen inneholder tre spørsmål med åpen svarkategori, der ett av spørsmålene direkte berørte min problemstilling: *Er det noe spesielt med sjelesorg for ungdom?* Tekstbesvarelsene jeg har benyttet i denne studien er hentet fra dette spørsmålet i undersøkelsen. Ettersom begge typer materiale som er benyttet i denne studien er kvalitative, betyr det at de går godt sammen og egner seg godt for triangulering. Jeg har derfor også kunnet benytte samme analysemetode på begge materialtypene, se 1.4 Metode for analyse av materiale.

2.2 Utvalg

Utgangspunktet for dette forskningsprosjektet var en interesse for utøvende praksis av sjelesorg med konfidentgruppen ungdom i aldersgruppen 13-19 år. Jeg vurderte flere ulike tilnærminger for å tilegne meg denne innsikten. En mulighet ville vært å utføre dybdeintervjuer med ungdom som selv har erfaring fra sjelesorgsamtaler. Dette ville gitt verdifull innsikt i betydningen av samtalene for konfidentene. Ettersom jeg hovedsakelig ønsket å undersøke dette fra sjelesørgernes perspektiv, falt valget imidlertid på å utføre individuelle dybdeintervjuer med diakoner og prester som har sjelesorgsamtaler med ungdom som en vesentlig del av sin arbeidshverdag²⁹. For å supplere intervjuene benyttet jeg materiale fra en nylig gjennomført spørreundersøkelse utført på ansatte og frivillige i Dnk. Jeg har valgt å se på diakoner og presters besvarelser på dette spørsmålet da det også er disse yrkesgruppene jeg har valgt å intervjuer.

²⁸ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 200–201.

²⁹ Grevbo, *Sjelesorg i teori og praksis : en lærebok og håndbok med mange perspektiver*, 11.

2.2.1 Utvalgsstrategi

For å belyse problemstillingen best mulig har jeg benyttet strategisk utvalg. Ved strategisk utvelgelse er utgangspunktet hensiktsmessighet, fremfor representativitet³⁰. Johannessen et. al. deler inn strategisk utvelgelse i flere underkategorier der min studie plasserer seg i det de kaller intensive utvalg³¹. Her er målet å rekruttere informanter som kan bidra med mye informasjon om fenomenet jeg undersøker. Jeg har forsøkt å komme i kontakt med diakoner og prester som har mest mulig erfaring med fenomenet jeg undersøker. Kriteriene de er valgt utfra er at de er profesjonelle sjelesørgere med flere års sjelesorgserfaring med ungdom, jobber enten i menigheter der det er et aktivt ungdomsmiljø med en bevisst strategi på å tilby sjelesorg til ungdom eller jobber i et ungdomsdiakonalt samtaletilbud med tilknytning til Dnk., det er foretrukket at det er både diakoner og prester, samt en kjønnsmessig fordeling.

I utvalgsprosessen har fokuset mitt vært på at antallet informanter må være stort nok til å belyse problemstillingen.³² Antallet har blitt vurdert ut fra kvaliteten på intervjuene.³³ Tidsrommet for denne studien begrenser også muligheten for å gjennomføre et større antall intervjuer uten at kvaliteten på materialet svekkes. Johannesen et. al. argumenterer for at man kan operere med et lavt antall informanter, så lenge man sikrer at informantene gir fyldig og variert informasjon.³⁴ Jeg valgte å gjennomføre tre dybdeintervjuer med en til to timers varighet, der fokuset var på informasjonsstyrke.

2.2.2 Rekrutteringsstrategi

I kvalitative studier har rekrutteringen et tydelig mål³⁵. Jeg ønsket å rekruttere informanter som har sjelesorgsamtaler med ungdom som en stor del av sin arbeidshverdag. Informantene i denne studien ble rekruttert gjennom et nytt igangsatt forskningsprosjekt om ungdom og sjelesorg ved MF, og er plukket ut fra en gruppe kirkelig ansatte som allerede er involvert i prosjektet. Jeg har videre bedrevet personlig rekruttering³⁶ ved å spørre dem direkte om å delta. Jeg kontaktet totalt fire diakoner og prester om å delta i prosjektet, hvorav tre svarte positivt. Alle deltakerne

³⁰ Asbjørn Johannessen, *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, 5. utg. (Oslo: Abstrakt, 2016), 117.

³¹ Ibid.

³² Ibid., 114.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid., 116.

³⁶ Ibid., 123.

i studien mottok en forespørsel om å stille til intervju pr. e-post. De fikk også tilsendt et informasjonsskriv³⁷ som inneholdt informasjon om formålet med prosjektet, hva det ville innebære for dem å delta og formelle retningslinjer angående personvern i tråd med vurdering gjort av Norsk senter for forskningsdata (NSD). Jeg innhentet skriftlig samtykke av alle informantene i forkant av intervjuene.

2.2.3 Presentasjon av informantene

Det empiriske materialet i denne studien er basert på to ulike typer materiale:

- 1) Tre kvalitative intervjuer med diakoner og prester som i sin arbeidshverdag utfører sjelesorgsamtaler med ungdom i alderen 13-19 år
- 2) 120 kvalitative besvarelser fra diakoner og prester i Dnk fra en spørreundersøkelse om sjelesorg og ungdom.

Sistnevnte materiale er hentet fra en ikke-publisert spørreundersøkelse om sjelesorg, fellesskapsbyggende arbeid og ungdom.³⁸ Spørreundersøkelsen er gjennomført ved hjelp av et elektronisk Questback-skjema som er sendt til ansatte og frivillige i Dnk, og består av både kvantitative og kvalitative besvarelser. Det er ukjent hvor mange som har mottatt invitasjon om å delta i undersøkelse, men resultatet viser 311 besvarelser totalt. Dette tallet kunne med fordel vært større, men det vurderes stort nok til å kunne få en dypere forståelse av sjelesorgsamtaler med ungdom. 49 diakoner og 100 prester har deltatt i undersøkelsen, der 76 er kvinner og 73 er menn. Alle er i alderen 23-68 år. Seks diakoner og 23 prester besvarte ikke spørsmålet jeg bruker, og er derfor ekskludert fra analysen. Dette gir 120 tekstbesvarelser på spørsmålet, som sammen med intervjuene utgjør det empiriske materialet i denne studien.

Intervjuutvalget inneholder 2 kvinner og 1 mann, i aldersspennet 25 til 50 år. To av informantene jobber som diakoner og én som prest. Én av dem er ansatt i et ungdomsdiakonalt samtaletilbud med tilknytning til Dnk og to av dem i menigheter tilhørende Dnk. I denne oppgaven har jeg valgt å ikke koble alder og kjønn til yrke. Dette til tross for at det for eksempel kunne vært spennende å undersøke om det er forskjell på samtaler der sjelesørgeren er kvinne

³⁷ Se Vedlegg 2

³⁸ Undersøkelsen er laget og gjennomført av det pågående forskningsprosjektet «Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom» ved MF Vitenskapelige høyskole, ledet av Astrid Sandmark, Lars Johan Danbolt og Elisa Stokka.

og der sjelesørgeren er mann eller om alder på sjelesørger spiller inn på rolleforståelse. Slik jeg vurderer det vil ikke dette tjene som vesentlige bidrag til å besvare problemstillingen min. I tillegg taler hensynet til konfidensialitet og anonymitet mot en slik kobling.

2.3 Metoder for innsamling av intervjumateriale

Studien min har basert seg på semistrukturerte individualintervjuer³⁹. Ved å benytte semistrukturert intervju-metode ble intervjuene gjennomført som en samtale med mulighet for oppfølgingsspørsmål. Dette gjorde jeg ved å benytte en grundig utarbeidet intervjuguide.⁴⁰ Intervjuguiden ble utformet med to kolonner der den ene kolonnen inneholdt hovedspørsmål og den andre kolonnen bestod av hjelpespørsmål og stikkord til oppfølgingsspørsmål. Jeg var opptatt av å ikke følge intervjuguiden slavisk, da Malterud stresser viktigheten av å tenke på intervjuguiden som en huskeliste fremfor en detaljert oppskrift.⁴¹ Intervjuene var ustrukturerte i den forstand at samtalen fikk styre intervjuet. Hvis informantene selv styrte samtalen inn mot tematikk jeg hadde planlagt senere i intervjuet, stoppet jeg dem ikke, men benyttet meg av den naturlige retningen dette ga for samtalen. Intervjuene var derimot strukturerte i den forstand at intervjuguiden sikret at jeg fikk stilt de spørsmålene jeg ønsket å få svar på. Mot slutten av intervjuene så jeg over intervjuguiden og forsikret meg om at jeg hadde fått tilstrekkelig besvarelse på alle spørsmålene jeg ønsket svar på. Det er både fordeler og ulemper med denne intervjumetoden. Ved å gjennomføre intervjuene som uformelle samtaler håpet jeg på å få innsikt i erfaringer, eksempler og konkrete fortellinger fra praksis, da dette i følge Malterud gir det mest robuste datamaterialet⁴². Å invitere informantene til å dele konkrete, opplevde hendelser kalles gjerne «critical incident technique»⁴³. En viktig forutsetning som Malterud peker på i denne sammenheng er intervjuerens åpne sinn i møte med informantens svar. Stiller jeg som intervjuer spørsmål der jeg allerede vet svaret, eller tror jeg vet svaret, har ikke denne metoden noe for seg.⁴⁴ Kun ved tilstrekkelig åpenhet for de uventede svarene vil intervjuene gi

³⁹ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 69.

⁴⁰ Se Vedlegg 3

⁴¹ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 134.

⁴² Ibid., 70.

⁴³ Ibid., 134.

⁴⁴ Ibid., 70.

ny innsikt. I følge Steinar Kvale er målet å samle opplysninger fra informantene om erfaringer som er forankret i informantenes livsverden – altså levende kunnskap⁴⁵. I tråd med Malterud reviderte jeg intervjuguiden underveis i prosessen.⁴⁶ Særlig etter det første intervjuet, der informasjon gjorde at jeg valgte å legge til og trekke fra noen spørsmål.

Intervjuene ble utført i løpet av en periode på tre uker høsten 2019. Intervjuene ble enten gjennomført på informantenes arbeidsplass eller på undertegnede studiested. Jeg valgte å varme opp informantene mine med småsnakk før jeg startet intervjuene. De intervjuene som ble gjort på mitt studiested startet jeg med å tilby kaffe, te og vann. Hensikten med dette var å forsøke å skape en trygg og god atmosfære for å dele og fortelle om erfaringer fra egen praksis. Malterud understreker hvordan konteksten rundt intervjusamtalene er viktig for kunnskapsutviklingen⁴⁷. Dermed er heller ikke sted, rom eller kjemien mellom intervjuer og informant irrelevant. Intervjuene ble tatt opp på en diktafon, og jeg informerte tydelig om når jeg skrudde den på og av. Jeg hadde med meg notatsaker under alle intervjuene i tilfelle det skulle bli nødvendig å notere eventuelle elementer av samtalen som ikke ville komme med på lydopptakene. I etterkant ser jeg at jeg ikke benyttet notatsakene under noen av intervjuene. Dette kan bety at jeg har gått glipp av viktige inntrykk, men det kan også tyde på at jeg har klart å være så tilstede i samtalen, slik jeg på forhånd ønsket. Innsamlet datamaterialet ble lagret i en kryptert mappe på datamaskinvare tilhørende ansvarlig forskningsinstitusjon.

2.4 Metode for analyse av materiale

Jeg har som kjent benyttet meg av to typer kvalitativt materiale. Begge materialene er analysert ved hjelp av samme metode, en metode som vil presenteres under punkt 2.4.2. Jeg har behandlet tekstbesvarelsene fra spørreundersøkelsen som om de var transkriberte intervjuer. I det følgende vil jeg redegjøre for prosessen rundt transkriberingen av intervjumaterialet, før jeg beskriver analyseprosessen av det totale datamaterialet.

⁴⁵ Ibid., 134.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid., 133.

2.4.1 Transkribering av intervjuer

Intervjuene ble transkribert fortløpende. Fordelen med dette var at jeg hadde innholdet i samtalen ferskt i minne, slik at det som eventuelt var vanskelig å høre på lydopptaket kunne huskes fra samtalene, samt at det ga muligheten til å starte analyseprosessen underveis i datainnsamlingen. I tillegg ga det meg mulighet til å gjøre justeringer i intervjuguiden underveis. I de transkriberte intervjuene ble informantene og sensitive opplysninger anonymisert, i tillegg til at transkripsjonene ble kryptert med passordbeskyttelse.⁴⁸

Målet gjennom hele forskningsprosessen har vært å forsøke å bevare meningsinnholdet i intervjuene best mulig. For å minimere sannsynligheten for at viktig mening går tapt eller misforstås har jeg valgt å utføre og transkribere samtlige intervjuer selv. Malterud poengterer at du ved å transkribere selv får førstehåndsinnsett i materialet.⁴⁹ Det vil likevel alltid være en risiko for at mening forsvinner eller forvrenges underveis i prosessen. Malterud stresser nettopp dette og understreker at teksten vi ender opp med etter å ha transkribert intervjuer alltid er en «indirekte representasjon av en indirekte gjengivelse»⁵⁰. Dermed må den transkriberte teksten, som igjen blir gjenstand for analyse, aldri forveksles med den faktiske virkelighet, da virkeligheten aldri vil kunne gjenskapes. Jeg har valgt å transkribere så nøyaktig som mulig, hvilket betyr at de transkriberte intervjuene inneholder alle ord og lyder som ble sagt, samt pauser og lange stillheter. Dette har gjort at transkriberingsprosessen har vært tidkrevende. Jeg har likevel valgt en så nøyaktig transkribering for å forsikre meg om at, i så stor grad som mulig, viktig mening ikke har gått tapt. I sitatene som jeg gjengir i denne oppgaven har jeg redigert opprinnelig transkribert tekst ved å fjerne lyder og småord som «eh», «mmm», «hmm» og sukk. Dette har jeg gjort for å skape bedre flyt i setninger slik at meningen kommer tydeligere frem og fordi skriftliggjøring av muntlighet har en tendens til å virke fordummende på utsagnene og informantene bak utsagnene.

2.4.2 Analyseprosessen

Jeg har i denne studien benyttet en tematisk tverrgående analyse, inspirert av Malteruds systematiske tekstkondensering (STC).⁵¹ STC-metoden er inndelt i fire trinn: I trinn 1 er

⁴⁸ Se informasjonsskriv til informanter, Vedlegg 2

⁴⁹ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 136.

⁵⁰ *Ibid.*, 77.

⁵¹ *Ibid.*, 97–111.

hensikten å få et helhetsinntrykk av materialet ved å lese gjennom alt i sin helhet. Trinn 2 går ut på å trekke ut såkalte meningsbærende enheter fra transkripsjonene og gi dem koder. I trinn 3 etableres kodegrupper og subgrupper før et kondensat i form av kunstige sitater lages utfra de meningsbærende enhetene. Trinn 4 går ut på å bryte opp kondensatene og etablere en analytisk tekst til hver subgruppe, som igjen danner grunnlaget for de endelige resultatkategoriene.⁵²

Jeg liker godt systematikken til Malterud og har derfor valgt å følge hennes metode, men avviker fra hennes STC-metode på trinn 3, som innebærer å abstrahere de meningsbærende enhetene til kondensater. Jeg valgte å se bort fra dette fordi materialet mitt inneholder spenninger og stemmer som går i ulike retninger. Det ville, etter min mening, vært kunstig å sammenfatte sidde enhetene i et jeg-sitat, slik Malterud gjør i trinn 3. For min måte å tenke på og strukturere på opplevdes det mest konstruktivt/nyttig å gå rett til etalering av resultat kategorier og subkategorier, for så å lage en analytisk tekst til hver subgruppe basert på de meningsbærende enhetene. Da opplevde jeg også at jeg holdt meg tett på rådata gjennom flere ledd i analyseprosessen, og slik sikret og viktig mening ikke gikk tapt. Ettersom Malteruds metode gir et transparent bilde av analyseprosessen har jeg likevel valgt å holde meg tett opptil den. Malterud er tydelig på at analysemetoder som avviker fra et eller flere trinn, ikke kan definere som systematisk tekstkondensering.⁵³ I respekt for Malterud kaller jeg derfor ikke metoden jeg har benyttet for STC. I det følgende vil jeg gjennomgå hvordan jeg konkret gjennomførte analysen av mitt materiale.

Analyseprosessen startet med en gjennomlesning av de transkriberte intervjuene og questback-besvarelsene. Etter å ha lest alt noterte jeg tektnære stikkord før jeg trakk ut meningsbærende enheter fra rådata. De meningsbærende enhetene ble gitt koder som et første steg i systematiseringsarbeidet. For å jobbe frem disse kodene noterte jeg først ned foreløpige temaer til hver av de meningsbærende enhetene på bakgrunn av de tektnære stikkordene. Dette gjorde jeg som en hjelp til meg selv i arbeidet med å komme opp med hensiktsmessige kodegrupper. Kodegruppene fungerte som gode markører for hva de meningsbærende enhetene faktisk sa noe om, og antallet kodegrupper var derfor stort. Etter å ha sortert de meningsbærende enhetene etter kodegruppe laget jeg en kodebok i form av en systematisk oversikt over alle

⁵² Ibid., 99–111.

⁵³ Ibid., 115.

kodegruppene. Deretter strukturerte jeg beslektede kodegrupper i ulike resultat kategorier, totalt fem. Disse igjen hadde underliggende subkategorier, to til fem i hver resultat kategori. Til å hjelpe med å analysere materialet brukte jeg et skjema, illustrert med et eksempel fra det transkriberte materialet:

Transkribert intervju	Tekstnære stikkord	Meningsbærende enheter	Foreløpige tema	Kode-gruppe	Resultat-kategori	Sub-kategori
NN1: Ja, jeg gjør jo det. Og det handler jo ... ja, nå går vi jo litt videre i tema her (hehe) men det handler jo om fordi det er ... altså alt som angår et menneske angår jo Gud (eh) ... og jeg ber jo alltid før og etter en samtale, tenker jo at Gud er med i det enda vi ikke snakker om tro, at Gud er tilstede. Og derfor tenker jeg det er en sjelesorgsamtale. (Eh) ... Pluss at jeg er tydelig på ... alle som prater med meg vet jo hvor jeg kommer fra, jobber i kirken, hva jeg tror på. Så muligheten til å prate om det er der. Og noen tar det og er interessert.	Sjelesorg: Alt som angår menneske, angår Gud	... altså alt som angår et menneske angår jo Gud (eh) ... og jeg ber jo alltid før og etter en samtale, tenker jo at Gud er med i det enda vi ikke snakker om tro, at Gud er tilstede. Og derfor tenker jeg det er en sjelesorgsamtale.	Begrepet	Faglig forståelse	Sjelesorgers rolle og faglig forståelse	Sjelesorgens oppdrag og egenart
	Sjelesorger ber for samtalene		Egenart			
	Sjelesorg: Gud er tilstede					
	Trenger ikke snakke om tro	Pluss at jeg er tydelig på ... alle som prater med meg vet jo hvor jeg kommer fra, jobber i kirken, hva jeg tror på. Så muligheten til å prate om det er der.	Rolle	Rolle/ faglig forståelse	Sjelesorgers rolle og faglig forståelse	Sjelesorgens oppdrag og egenart
	Ungdom vet at jeg jobber i kirken og hva jeg tror på		Egenart			
Rom for å snakke om tro						

For å kvalitetssikre analysen av materialet, har jeg sammen med en forskergruppe gjort tester på inter-rater reliability for å sjekke samsvar i kodingen.⁵⁴ Korrigeringer ble gjort inntil det viste stor konsensus i forskergruppen om kategoriene. Etter å ha kommet frem til de endelige resultat- og subkategoriene ble funnene skrevet ut i en analytisk tekst, presentert i kapittel 4.

2.5 Refleksivitet, relevans og validitet

Vitenskapelighet fordrer pålitelighet, noe som krever særlig bevissthet ved bruk av kvalitativ forskningsmetode.⁵⁵ Jeg har forsøkt å gjøre det tydelig for leseren hvilke betingelser som ligger til grunn for forskningen som er utført. Malterud sammenfatter det hun mener er

⁵⁴ David Armstrong mfl., «The place of inter-rater reliability in qualitative research: an empirical study», *Sociology* 31, nr. 3 (1997): 597–606.

⁵⁵ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 18.

grunnlagsbetingelser for vitenskapelig kunnskap med tre begreper: refleksivitet, relevans, og validitet.⁵⁶

Malteruds metodiske tilnærming er inspirert av sosialkonstruksjonisme der en anerkjenner forskerens medvirkning i hele prosessen.⁵⁷ Forskningsprosessens mål er ikke sporløs ferdsl. Det er tvert imot nødvendig at jeg som forsker klarer å se mine egne spor slik at jeg vet hva som er min stemme og hva som er andres stemmer. Refleksivitet omfatter bakgrunn, forutsetninger og tolkningsrammer i møte med valg i forskningsprosessen.⁵⁸ Dette gjelder alle ledd av prosessen, fra valg av problemstilling til forskningens konklusjon.⁵⁹ Motivasjonen min for å gjennomføre denne studien er nært knyttet sammen med mitt engasjement for sjelesorgfaget og dets videre utvikling. Mine erfaringer med ungdom og sjelesorg, holdninger til sjelesorgfaget og fordommer kan ha påvirket alle deler av forskningen. Malterud stresser refleksivitet som en aktiv holdning gjennom hele forskningsprosessen, og jeg har derfor vært bevisst dette i utarbeiding av problemstilling og intervjuguide, gjennomføring av intervjuer, transkriberings- og analyseprosessen. Til tross for denne bevisstheten vil min forforståelse gjøre at forskningen aldri vil være objektiv.⁶⁰ Imidlertid kan en bevissthet rundt betydningen av forforståelsen min gjøre at innflytelsen svekkes noe.⁶¹ En tilleggsutfordring for denne studiens refleksivitet er knyttet til at flere av informantene var kjent for meg før jeg startet dette prosjektet. Dette har krevd en bevissthet fra min side, da relasjonen kan ha påvirkning på informasjonen fra informantene.

Forskningens relevans innebærer kravet om overførbarhet.⁶² Dette kan vurderes gjennom å spørre etter hva kunnskapen denne forskningen gir kan brukes til. Målet med forskning er vitenskapelig kunnskap, og aller helst ny kunnskap.⁶³ Jeg vurderer denne studiens relevans utfra at det foreligger lite tilgjengelig empirisk forskning på temaet sjelesorg og ungdom. Det

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid., 75.

⁵⁸ Ibid., 19.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid., 44.

⁶¹ Ibid., 136.

⁶² Ibid., 21.

⁶³ Ibid., 22.

har blitt forsket mye på ungdom og ungdomsteologi, men lite spesifikt på ungdom og sjelesorg, og særlig ikke fra sjelesørgeres perspektiv.

Å ivareta forskningens validitet handler om å sikre at forskningen leverer det den lover.⁶⁴ Intern validitet sikrer at forskningen undersøker det den har som hensikt å undersøke og på riktig måte, mens ekstern validitets anliggende er å vurdere kontekster for forskningens relevans, utover den konteksten studien er gjennomført i.⁶⁵ For å sikre forskningens interne validitet har jeg ønsket å være transparent om hele prosessen og vise hvordan jeg har kommet frem til mine resultater. Jeg vil derfor gi en grundig redegjørelse for innsamling av materiale, transkribering og analyseprosess. Hva gjelder ekstern validitet tenker jeg at denne studien i beste fall vil kunne gi et bidrag til sjelesorgsfaget ved å gi en dypere forståelse av utøvende sjelesorgpraksis. Den vil også kunne gi et bidrag til en større innsikt og bedre forståelse av faktisk praksis på et fagfelt med få empiriske bidrag. Denne studien vil ikke kunne gi et representativt bilde av sjelesorgpraksis med ungdom, men det er heller ikke målet med denne studien.

2.6 *Etiske perspektiver*

Det er definitivt etiske implikasjoner knyttet til empirisk forskning, særlig når forskningen berører mennesker direkte, slik denne studie gjør. Ettersom aktuelle informanter for denne studien utgjør et relativt begrenset miljø, eksisterer det en risiko for at deltakerne vil kunne identifiseres indirekte, gjennom sitater eller beskrivelser, særlig av kollegaer eller andre i miljøet. Det ville vært mulig å gjennomføre denne studien med full åpenhet om informantens navn og yrke, da mesteparten av intervju materialet ikke inneholder sensitiv eller ufordelaktig informasjon om verken sjelesørger eller konfident. Jeg har likevel ønsket å anonymisere informantene i håp om å få tilgang på historier og erfaringer som kan gi en bedre forståelse av sjelesorg med ungdom, historier jeg kanskje ikke ville fått med full åpenhet om informantene. I tillegg vil jeg være helt sikker på at jeg ikke skader verken direkte eller indirekte involverte i studien.

⁶⁴ E.L. Everett, *Masteroppgaven : hvordan begynne - og fullføre*, 2. utg. (Oslo: Universitetsforl., 2012), 135.

⁶⁵ Malterud, *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*, 23–24.

Jeg har etterstrebet at forskningen utføres etisk forsvarlig ved å kontinuerlig vurdere ivaretagelse av konfidensialitet og anonymitet, informert samtykke og forskningens verdi versus påkjenning – også for eventuelle ungdommer som indirekte berøres i intervju materialet. Informert samtykke innebærer at jeg har gitt informantene tilstrekkelig informasjon om prosjektet, hva det vil bety for dem å delta, hvilke rettigheter de har til bl.a. å trekke seg når som helst, hvordan jeg vil ivareta deres anonymitet og hva det innebærer at intervjuene tas opp og transkriberes.⁶⁶ Deretter har jeg innhentet skriftlig samtykke fra samtlige informanter. Jeg forplikter meg i denne studien på forskningsetiske retningslinjer som er i tråd med mitt studiested, samt på NSD sin vurdering og krav til prosjektet.⁶⁷

For å ivareta anonymiteten til intervjuinformantene har jeg valgt å utelate siteringer med innhold som kan kobles til informantene. Videre har jeg valgt å ikke gi informantene mine fiktive navn. Ved å referere til intervjuinformantene som NN1, NN2 og NN3, og Questback-informantene som QB, forsøker jeg å legge til rette for å unngå eventuelle feilaktige eller unødvendige assosiasjoner fiktive navn kan gi.

⁶⁶ Ibid., 214.

⁶⁷ Se Vedlegg 1

3 TEORETISKE PERSPEKTIVER

I det følgende vil jeg presentere det teoretiske rammeverket som de empiriske funnene vil diskuteres opp mot i kapittel 5. Teorien presenteres i fire deler: 1) Ungdom, ungdomstiden og sårbarhet, 2) sjelesorg, 3) relasjonskompetanse, tilknytningsteori og personorientert kommunikasjon, og 4) tillit, makt og grenser.

Jeg starter med å redegjøre for kjennetegn ved ungdomstiden og ungdoms sårbarhet. Her benytter jeg særlig den siste Ungdata-undersøkelsen for å belyse kjennetegn ved dagens unge. Deretter gir jeg en definisjon av hva sjelesorg er før jeg redegjør for en aktuell diskusjon i sjelesorgfaget med fokus på skillet mellom kerygmatiske og konfidentsentrerte sjelesorg. I denne delen presenterer jeg kort forholdet mellom sjelesorg og psykoterapi, og i forlengelsen av sjelesorgens egenart tar jeg for meg aktuelle syn på sjelesorgsbegrepet. Videre tar jeg for meg teori om relasjonskompetanse, tilknytningsteori og personorientert kommunikasjon med fokus på profesjonelle hjelpesamtaler. Her trekker jeg inn teoretiske perspektiver fra sykepleieteori og psykologi. Deretter redegjør jeg for tillit, makt og grenser, og benytter her både sjelesorgsteori og sykepleieteori.

3.1 *Ungdom, ungdomstiden og sårbarhet*

3.1.1 **Ungdom i dag**

Strukturer i dagens samfunn gjør at ungdomstiden stadig blir lengre og måtene å være ungdom på blir stadig flere.⁶⁸ Ungdomstiden kan se svært ulik ut fra ungdom til ungdom, men aldersgruppen har likevel flere fellestrekk som er spennende å se på i vår sammenheng. Den nasjonale Ungdata-undersøkelsen fra 2019 kan fortelle at ungdom har det relativt bra.⁶⁹ De fleste er fornøyde med foreldre, skolen og lokalmiljøet sitt, og mange rapporterer om at de også er tilfreds med livet de lever. Nesten alle har nære og gode venner og en aktiv fritid. Ungdomskriminaliteten øker noe, og det samme gjelder cannabisbruk og vold. Flere enn før melder om at de kjeder seg eller mistrives på skolen, særlig på ungdomstrinnet. En femtedel

⁶⁸ Høeg, *Religion og ungdom*, 11.

⁶⁹Bakken, «Ungdata. Nasjonale resultater 2019».

forteller at de gruer seg til å gå på skolen og omlag halvparten forteller at de opplever mye eller hyppig skolerelatert stress. Når det gjelder press, viser undersøkelsen at det er stor spredning i hvor mye press ungdom opplever og hva som forårsaker press. Jenter scorer høyest og det er særlig skolen som skaper press. Undersøkelsen viser også at det er en minkende optimisme for framtiden, mindre leksegjøring og mer skjermtid som preger dagens ungdom. Ungdom viser likevel at de er både veltilpasset og hjemmekjære. Mange ungdommer har sine nære vennerelasjoner via nettet, og det rapporteres om at hjemmet har en stadig minkende rolle som sted for sosialt fysisk samvær med venner. Undersøkelsen viser også at mange unge opplever fysiske smerter og symptomer på stress, og at psykiske plager har økt gradvis siden 2010. Undersøkelsen viser også den høyeste målingen av opplevd ensomhet blant ungdom, i Ungdataundersøkelsene.

3.1.2 Ungdomstiden som en identitetsskapende kvalifiseringsperiode

I ungdomstiden er både løsrivelse og tilhørighet viktige stikkord. Målet er selvstendighet, samtidig som en skal bli trygg på hvor en kommer fra og hvor en hører til.⁷⁰ Ida M. Høeg peker på at ungdomstiden kan betegnes som et identitetsskapende prosjekt⁷¹. Store endringer preger ungdommers liv og mye skjer for aller første gang. Følelser som oppleves nye kan også være motstridende og vanskelig å navigere etter. Høeg viser til at Erik Eriksons betegnelse av ungdomstiden som en identitetskrise fortsatt preger litteratur om ungdom den dag i dag. Erikson mente at ungdom må forstås i den sosiale og kulturelle sammenheng de vokser opp i.⁷² Og de sosiale påvirkningskanalene individet skal navigere etter er mange. Høeg peker på at generasjonstilhørighet viser større sprik mellom ungdom enn aldersgrupper gjør, ettersom generasjoner utsettes for ulike sosiale og kulturelle strømninger.⁷³ Hun mener derfor at det er mer hensiktsmessig å undersøke generasjoner enn aldersgrupper. I forlengelsen av dette peker Høeg på at ungdoms vaner og verdier kan fungere som et forvarsel om fremtiden, noe som gjør

⁷⁰ Ann-Kristin Fauske, *Mer enn ord : ungdomsdiakoni i praksis* (Oslo: IKO-forl., 2003), 29.; Høeg, *Religion og ungdom*, 11.

⁷¹ Høeg, *Religion og ungdom*, 12.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid., 15.

det ekstra spennende å forske på praksiser med ungdom.⁷⁴ Ungdom er i tillegg sosialisert gjennom voksne og er dermed også representanter for nåtidens samfunnskultur.⁷⁵

Ivar Frønes peker på hvordan ungdomstiden kan beskrives som en utvikling fra biologien til samfunnet.⁷⁶ Han går videre og beskriver dagens samfunn som et kunnskapssamfunn der utdanningsinstitusjonene spiller en stor rolle i barn og unges liv.⁷⁷ Kompetanse ansees som samfunnets bærebjelke, noe som igjen legger et stort ansvar på ungdom, da kunnskapssamfunnet ser ungdomstiden som en kvalifiseringsperiode.⁷⁸ Frønes poengterer at utdanningssamfunnet ikke bare setter krav til kompetanse, men at samfunnets form også har flyttet ansvaret fra skolen og over på indre selvkontroll, og at det nå er opp til ungdommen selv å utvikle evner til å både finne og holde retningen på livet.⁷⁹ Dette gjør at de ungdommene som ikke mestrer langsiktig tenking, kan få en risikofylt overgang til ungdomstiden, mener Frønes.⁸⁰

3.1.3 Ungdomstiden som en sårbar tid

Berit Sivertsen Sørvig peker på hvordan ungdomstiden rommer store livsendringer: «Overgangene i barn og unges utvikling vil gjerne innebære noen grad av ustabilitet og sårbarhet.»⁸¹ Sørvig peker på at sårbarhet kan forstås som utsatthet og risiko, men også som åpenhet for noe nytt.⁸² Frønes viser til at kunnskapssamfunnet gjør ungdomstiden ekstra sårbar, ettersom ansvaret for fremtiden ligger på hver enkelt ungdom. For de ungdommene som kan beskrives som særlig sårbare, vil gode nære relasjoner og institusjonelle miljøer derfor ha ekstra stor betydning.⁸³ Dette er noe en kan tenke at et kirkefelleskap og en sjelesørger har mulighet for å tilby.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid., 15–16.

⁷⁶ Befring, Frønes, og Sørli, *Sårbare unge : nye perspektiver og tilnærminger*, 59.; Richard M. Lerner og Nancy L. Galambos, «Adolescent development: challenges and opportunities for research, programs, and policies», *Annual Review of Psychology* 49 (1998): 413.

⁷⁷ Befring, Frønes, og Sørli, *Sårbare unge : nye perspektiver og tilnærminger*, 31.

⁷⁸ Ibid., 34.

⁷⁹ Ibid., 35.

⁸⁰ Ibid., 37.

⁸¹ Elisabeth Torp mfl., *Grenser som skaper : hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen* (Oslo: IKO-forl., 2010), 22.

⁸² Ibid., 22–23.

⁸³ Befring, Frønes, og Sørli, *Sårbare unge : nye perspektiver og tilnærminger*, 39.

3.2 Sjelesorg

3.2.1 En definisjon

Det finnes mange definisjoner og forståelser av hva sjelesorg er. Sjelesorg defineres av Eberhard Harbsmeier og Hans Raun Iversen som «en hjelpende samtale med det enkelte menneske, der sker i en kirkelig kontekst og på menighedens vegne».⁸⁴ De tar til orde for at sjelesorgen avgrenser seg både fra andre former for omsorgsarbeid og terapi og fra andre former for kirkelig praksis. Definisjonen er både vid og avgrenset sammenlignet med andre forsøk på å definere sjelesorg. Den sier ingenting om fremgangsmåte eller mål, men inkluderer heller ikke alle former for omsorg, rådgiving og terapeutisk samtale. Harbsmeier og Raun Iversen tenker om sjelesorg som en form for formidling av kristendom, ettersom den plasserer seg innenfor praktisk teologi.⁸⁵

3.2.2 Hvem er sjelesorgen for?

Bergem stiller spørsmålet: «Hvem er altså kristen sjelesorg rette mot?»⁸⁶ Han konkluderer med at sjelesorgen er for alle, ettersom alle mennesker er skapt av Gud og inkludert i Guds kjærlighet og omsorg.⁸⁷ Sjelesorgen er åpen for alle og operer ikke med noen form for menneskelige skillelinjer, da den gar selve personen i sentrum av sin oppmerksomhet.

3.2.3 Det store skillet: Kerygmatiske og konfidentsentrerte sjelesorg

I det sjelesorgsfaglige landskapet, både nasjonalt og internasjonalt, har det lenge vært en tendens til en todeling når det kommer til sjelesørgerisk tilnærming.⁸⁸ Blant de mange posisjoner innen sjelesorgen, er det særlig to tilnærminger som lenge har vært dominerende: kerygmatiske sjelesorg og konfidentsentrerte sjelesorg. Den kerygmatiske forståelsen vektlegger den forkynnende dimensjonen i sjelesorgsamtaler, mens den konfidentsentrerte forståelsen har

⁸⁴ Eberhard Harbsmeier, *Praktisk teologi* (Frederiksberg: ANIS, 1995), 384.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Bergem, «Som epler av gull-»: *en bok om kristen sjelesorg : B. 1 : Sjelesorgens prinsipielle grunnlag og egenart*, B. 1:84.

⁸⁷ Ibid., B. 1:91.

⁸⁸ Øyvind M Eide, *Forståelse og fordypning : perspektiv på den sjelesørgeriske samtalen* (Oslo: Luther, 2014), 14.; Stifoss-Hanssen mfl., «Sjelesorg i bevegelse. Kerygmatiske, konfidentsentrerte, dialogiske sjelesorg - møte mellom teoretiske posisjoner og et empirisk materiale», 78.

konfidentens uttrykte behov i sentrum for samtalen.⁸⁹ Den kerygmatiske sjelesorgen har hevdet å være den sanne bibelske sjelesorgen ettersom den har kristologien i sentrum av sin praksis.⁹⁰ Kritikken mot denne tilnærmingen er særlig blitt rettet mot at den ikke tar menneskers liv og erfaringer på alvor, noe den konfidentsentrerte sjelesorgen gjør.⁹¹

For å se nærmere på forholdet mellom kerygmatiske sjelesorg og konfidentsentrert sjelesorg hos dagens sjelesørgere, vil jeg å ta utgangspunkt i artikkelen til Hans Stifoss-Hanssen et al. om sjelesorg i bevegelse.⁹² Artikkelen er basert på en sjelesorgundersøkelse gjennomført i 2015 med hensikt om å skaffe mer kunnskap om sjelesorgpraksis. Undersøkelsen er del av et større prosjekt som søker å besvare spørsmålet «hva er sjelesorg?»⁹³ I artikkelen drøftes funnene i studien med mål om «en teoretisk og strategisk videreutvikling av sjelesorgforståelsen».⁹⁴

3.2.4 Ikke lenger et skille

På tross av det lenge dominerende skillet mellom kerygmatiske sjelesorg og konfidentsentrert sjelesorg, viser artikkelen til Stifoss-Hanssen et al. hvordan praktiserende sjelesørgere oppfatter at sjelesorgen både burde og har muligheten til å rette seg mot menneskers behov, men samtidig rommer at sjelesørgeren er tydelig tilstede i samtalen.⁹⁵ Studien viser at sjelesørgerne er opptatt av å ha konfidentens behov i sentrum av sjelesorgsamtalen samtidig som de er opptatt av å bringe med seg sin egen yrkesmessige og trosmessige identitet inn i samtalen. Med andre ord er ikke sjelesorgen utelukkende konfidentsentrert, foruten også å være sjelesørger-sentrert.⁹⁶ Stifoss-Hanssen et al. har profilert frem fem kategorier av sjelesørgeres forståelse av sjelesorgens egenart. Den første er knyttet til sjelesørgerens *rolle* og *kontekst*, den andre til sjelesørgerens *tro*, den tredje til samtalen *innhold* og *mulighet for å snakke om tro*, den fjerde til *fortolkning* av samtalen, og den femte til *Guds nærvær*.⁹⁷

⁸⁹ Stifoss-Hanssen mfl., «Sjelesorg i bevegelse. Kerygmatiske, konfidentsentrerte, dialogiske sjelesorg - møte mellom teoretiske posisjoner og et empirisk materiale», 78.

⁹⁰ Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt : innføring i kristen sjelesorg*, 37.

⁹¹ Ibid.

⁹² Stifoss-Hanssen mfl., «Sjelesorg i bevegelse. Kerygmatiske, konfidentsentrerte, dialogiske sjelesorg - møte mellom teoretiske posisjoner og et empirisk materiale».

⁹³ Ibid., 76.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Ibid., 92.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid., 85–87.

Sjelesorgstudien viser at sjelesørgerne hverken har en kerygmatiske eller konfidentsentrert sjelesorgforståelse, og artikkelen foreslår derfor at dikotomien mellom de to posisjonene ikke lenger er gjeldende.⁹⁸ Opphevelsen av den gamle dikotomien etterlater seg et behov for en posisjon som er i tråd med empiri. Artikkelen foreslår å bytte ut de kjente termene kerygmatiske og konfidentsentrert sjelesorg med et nytt begrep som rommer begge perspektiver. Stifoss-Hanssen et al. lanserer derfor «dialogisk sjelesorg» eller «relasjonell sjelesorg»⁹⁹, begreper de mener tydeligere reflekterer hvordan diakoner og prester i studien forstår sjelesorg.

3.2.5 Sjelesorg versus psykoterapi: En tett relasjon

Sjelesorgfaget har de siste hundre årene vært sterkt påvirket av psykologifaget. Det er ikke uten videre at forholdet mellom de to fagene aktualiseres i sjelesorglitteratur i så stor grad. Psykoterapi defineres av Grevbo som psykologi i terapeutisk praksis, og har i følge han flere likhetstrekk med sjelesørgerisk samtalepraksis.¹⁰⁰ Psykoterapiens mål er å skape endring gjennom en prosess ledet av en profesjonell, utdannet person.¹⁰¹ Grevbo viser til at forholdet mellom de to praksisene verken er fullstendig adskilt eller sammenblandet, men to separate praksiser med et overlappende «fellesområde».¹⁰² Dette legger til rette for nyttig samhandling mellom fagene. Det viktige, i følge Grevbo, er at både sjelesorgen og psykoterapien ikke mister sin egenart. Dette handler ikke bare om å unngå selvutslettelse, men òg om å respektere den andres unike faglighet. Likevel mener Grevbo at det hører til sjelesorgens faglighet å ta til seg impulser fra andre fag og disipliner.¹⁰³

Forholdet mellom sjelesorg og psykoterapi kommenteres av Harbsmeier og Raun Iversen slik: «En teologi, der selv har noget vægtigt at bidrage med, behøver ikke at frygte dialog og samarbejde med psykologien.»¹⁰⁴ Likevel peker de på at psykologifaget, i større grad enn andre fag, utfordrer teologien ved å være religionskritisk og at psykoterapi på mange måter er en konkurrent til sjelesorgen.¹⁰⁵ Dersom sjelesorgen skal kunne være i dialog med andre

⁹⁸ Ibid., 89.

⁹⁹ Ibid., 93.

¹⁰⁰ Grevbo, *Sjelesorg i teori og praksis : en lærebok og håndbok med mange perspektiver*, 220.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Harbsmeier, *Praktisk teologi*, 395.

¹⁰⁵ Ibid., 396.

terapipraksiser, må den være forankret i en kirkelig og teologisk identitet.¹⁰⁶ Harbsmeier og Raun Iversen mener sjelesorgen må vite hva teologien bidrar med av positivitet. På grunn av sjelesorgens påvirkning av psykologien og psykoterapien trenger sjelesorgen å være klar over hvilke ressurser den henter i teologien. De peker også på at sjelesorgen ikke har et monopol på veiledning og livshjelp, og derfor må være seg bevisst sin egenart.¹⁰⁷

3.2.6 Sjelesorgens egenart

Grevbo peker på at den kristne sjelesorgen må utøves i lys av den kristne tro og tradisjon for å kunne opprettholde en bærekraftig identitet.¹⁰⁸ Han viser til Øyvind Eide som mener at det som definerer sjelesorgens egenart mer enn noe annet er dens livssynsdimensjon.¹⁰⁹ Okkenhaug peker også på at sjelesorgens egenart bl.a. ligger i gudsdimensjonen, og mener at sjelesorgsamtalen dypest sett er et møte med Gud.¹¹⁰ Hun understreker at det er denne dimensjonen som gjør at sjelesorgsamtaler er noe annet enn alle andre former for terapeutiske samtaler. Samtidig vektlegger hun også sjelesorgens tilknytning til det kristne fellesskapet. Fellesskapet er stedet der sjelesorgen utøves.¹¹¹ Sjelesørgeren er i følge Okkenhaug alltid en representant for det kristne fellesskapet som sjelesorgen er forankret i.¹¹²

3.2.7 Sjelesorgbegrepet

Sjelesorgbegrepet slik vi kjenner det kan sies å ha sine røtter i middelalderen.¹¹³ Ordet sjelesorg kommer fra det tyske «seelsorge», og kan oversettes med omsorg for det enkelte menneske.¹¹⁴ Okkenhaug peker på at mange assosierer sjelesorg med sorg og mener at begrepet sjelesorg har visse svakheter.¹¹⁵ I mangel på et bedre begrep velger Okkenhaug likevel å benytte sjelesorgbegrepet.

¹⁰⁶ Ibid., 407.

¹⁰⁷ Ibid., 408.

¹⁰⁸ Grevbo, *Sjelesorg i teori og praksis : en lærebok og håndbok med mange perspektiver*, 18.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt : innføring i kristen sjelesorg*, 40.

¹¹¹ Ibid., 28.

¹¹² Ibid., 114.

¹¹³ Harbsmeier, *Praktisk teologi*, 387.

¹¹⁴ Grevbo, *Sjelesorg i teori og praksis : en lærebok og håndbok med mange perspektiver*, 22.; Harbsmeier, *Praktisk teologi*, 384.; Bergem, «Som epler av gull-» : en bok om kristen sjelesorg : B. 1 : Sjelesorgens prinsipielle grunnlag og egenart, B. 1:37.

¹¹⁵ Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt : innføring i kristen sjelesorg*, 13–14.

Grevbo anerkjenner også spørsmålet om begrepets anvendelighet, men ender opp med å forsvare bruken av det. Han peker på at «sjel» må forstås i vid forstand lik den bibelske betydningen av ordene «nefesj» (hebr.) og «psykje» (gresk), der «sjel» betegner alle sider ved menneskelivet.¹¹⁶ Siste del av ordet, «sorg», behøver også litt forklaring. Ettersom sjelesorg kommer fra det tyske «seelsorge», er sorg i denne forbindelse en norsk forkortelse av ordet omsorg.¹¹⁷ I lys av denne forklaringen ville kanskje «menneskeomsorg» vært en mer presis term. Videre peker Grevbo på at omsorgen det her er snakk om må forstås i vid forstand, og ikke slik den ensidige forståelsen det norske hverdagspråket gir.

3.3 Relasjonskompetanse, tilknytningsteori og personorientert kommunikasjon

3.3.1 Relasjonskompetanse

Anne-Marie Aubert og Inger Marie Bakke definerer relasjonskompetanse som «evnen til å etablere, fastholde og avvikle kontakt og ut fra denne kontakten ta ansvar for å skape utviklingsstøttene og lærende samspill».¹¹⁸ Målet i hjelpesamtaler er, i lys av relasjonskompetanse, å la den andre føle seg fri og spontan.¹¹⁹ Dette er utgangspunktet for alt profesjonelt relasjonsarbeid.¹²⁰ Den andre skal føle seg hørt, sett og forstått. God relasjonskompetanse preges av respekt og gjensidighet, i følge Aubert og Bakke.¹²¹ Dette innebærer at hjelperen selv må være klar over at egen subjektivitet vil prege den profesjonelle relasjonen. Dersom hjelperen ikke er bevisst egne følelser og behov, vil det kunne føre til opplevd krenkelse hos den andre.¹²²

¹¹⁶ Grevbo, *Sjelesorg i teori og praksis : en lærebok og håndbok med mange perspektiver*, 21.

¹¹⁷ Ibid., 22.

¹¹⁸ Anne-Marie Aubert, *Utvikling av relasjonskompetanse : nøkler til forståelse og rom for læring*, 2. utg. (Oslo: Gyldendal, 2018), 29.

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Ibid., 30.

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid., 31.

Hilde Eide og Tom Eide peker på at hjelpesamtaler bør starte med å etablere en relasjonen, skape tillit og trygghet, samt avklare samtalens formål.¹²³ Eide og Eide referer til Kierkegaard som mente at hemmeligheten til all hjelpekunst ligger i å finne den andre der den er, og starte der.¹²⁴ Behovet for kontakt og gode relasjoner til andre mennesker kobles av Eide og Eide sammen med behovet for tilknytning.¹²⁵ Sturla Sagberg peker på hvordan barns relasjoner til mennesker får stor betydning for hvordan de møter livet som voksen.¹²⁶ Han understreker at mennesket er skapt til å forstå seg selv i relasjoner.¹²⁷ Det er i relasjon til seg selv og andre at utvikling av tilknytningsmønstre skjer.¹²⁸

3.3.2 Tilknytningsteori

Psykologifaget forklarer tilknytning som et sentralt menneskelig behov tilstede helt fra livets start.¹²⁹ Behovet for nære omsorgspersoner og trygge relasjoner følger oss inn i voksenlivet, og vi tar med oss erfaringer fra barndommen videre til voksne relasjoner.¹³⁰ Eide og Eide viser til Salmon og Young som argumenter for hvordan tilknytningsbehovet er et viktig aspekt ved gode kommunikasjonsferdigheter, særlig med mennesker i kriser.¹³¹ Det å ha trygge og sterke bånd til andre er et grunnleggende menneskelig behov, ikke bare de første leveårene, men gjennom hele barndommen, ungdomstiden og frem til tidlig voksen alder.¹³² Tilknytningsteori kan si oss noe om hvor viktig det er at hjelperoller er stabile og trygge personer. Imøtekomme menneskelige tilknytningsbehov gjennom aktiv lytting, respekt for verdier og valg, og en trygg relasjon har vist seg å ha viktig betydning for mestring for mennesker som er rammet av kriser og alvorlig sykdom.¹³³

¹²³ Hilde Eide, *Kommunikasjon i relasjoner : personorientering, samhandling, etikk*, 3. utg. (Oslo: Gyldendal akademisk, 2017), 122.

¹²⁴ Ibid., 258.

¹²⁵ Ibid., 57.

¹²⁶ Leif Gunnar Engedal mfl., *Trygge rom : trosopplæring i møte med sårbare og overgrepsutsatte barn og unge* (Oslo: Verbum, 2013), 174.

¹²⁷ Ibid., 177.

¹²⁸ Aubert, *Utvikling av relasjonskompetanse : nøkler til forståelse og rom for læring*, 27.

¹²⁹ Kari Killén, «Barns tilknytning», *Psyke & Logos* 24, nr. 2 (2003): 15.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Eide, *Kommunikasjon i relasjoner : personorientering, samhandling, etikk*, 57.; Salmon og Young (2009; 2016)

¹³² Ibid., 369.

¹³³ Ibid., 57.

Eide og Eide peker på at samtalens åpning er avgjørende for relasjonen og det videre forløpet, da den har en viktig betydning for tilknytning i hjelperelasjoner.¹³⁴ I følge Eide og Eide har samtalens åpning særlig fem funksjoner: etablere relasjon; skape kontakt og trygghet; klargjøre rammer; identifisere problem; og skape en åpen situasjon.¹³⁵

3.3.3 Personorientert kommunikasjon

Personorientert kommunikasjon, slik Eide og Eide tilnærmer seg denne ferdigheten, har sitt teoretiske grunnlag i nærhetsetikken.¹³⁶ Nærhetsetikken er opptatt av det moralske ansvaret som finnes i den andres ansikt, og blir dermed aktualisert i kommunikasjon i relasjoner. Møte med den andre fordrer et moralsk ansvar, og det er dette som er den etiske forankringen til den personorienterte kommunikasjonen, i følge Eide og Eide. Kommunikasjon i relasjoner, særlig i profesjonelle hjelperelasjoner, innebærer derfor alltid et moralsk ansvar til å anerkjenne og respektere den andres autonomi og integritet.¹³⁷ Dette ansvaret kan tenkes å bli særlig aktualisert og satt på prøve i møte med sårbar ungdom i sjelesorgsamtaler.

Målet med personorientert kommunikasjon er i følge Eide og Eide å «fungere hjelpende, støttende og problemløsende for den enkelte bruker og pasient».¹³⁸ Videre peker de på den oppgaven hjelpepersoner har med å lytte til den andres behov.¹³⁹ På denne måten anerkjennes menneskets behov for autonomi, som i følge dem er avgjørende for den andres opplevelse av å føle seg sett og hørt.

3.4 Tillit, makt og grenser

3.4.1 Tillit

Gunnhild Nordgaard Hermstad og Sjur Isaksen starter bokkapittelet «Den fortrolige samtalen med ungdom» i *Trygge rom* slik: «Alle som arbeider med unge mennesker i kirken, enten som

¹³⁴ Ibid., 122.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Ibid., 85.

¹³⁷ Ibid., 86.

¹³⁸ Ibid., 33.

¹³⁹ Ibid., 57.

frivillig eller som ansatt, står i en tillitsrelasjon til ungdommene.»¹⁴⁰ Erling Birkedal peker på at målet med ungdomsarbeid i kirken blant annet er å etablere en tillitsrelasjon for så å kunne fungere som den betydningsfulle andre for ungdom som trenger det.¹⁴¹

Eide og Eide beskriver tillit som grunnleggende i mellommenneskelig kommunikasjon.¹⁴² De peker på at den tilliten som ofte følger med helperens rolle eller yrke vises gjennom at hjelpesøkende personer lettere viser sin sårbarhet enn de ellers ville gjort.¹⁴³ Å vise tillit til personer eller systemer er en vanlig måte å håndtere uoversiktlige situasjoner på, og i det ligger det et stort ansvar hos den profesjonelle.¹⁴⁴

3.4.2 Makt i tillitsrelasjoner

Tillit henger tett sammen med makt. Ved å vise tillit gir en samtidig fra seg makt.¹⁴⁵ Det er alltid en risiko for at tillit brytes, og tillitsrelasjoner innehar dermed alltid en etisk dimensjon om ikke å misbruke makten som ligger i å bli vist tillit. Eide og Eide peker på at enhver relasjon også er en maktrelasjon, men at det hviler et større ansvar på mennesker som innehar profesjonelle helperroller når det kommer til tillitsrelasjoner og den makt som da er i forhandling.¹⁴⁶ Okkenhaug tar også til orde for hvordan åpenhet og tillit, og ikke minst sårbarhet, så altfor lett kan misbrukes og unyttes.¹⁴⁷ Jo tettere og nærere den sjelesørgeriske relasjonen er, desto mer asymmetri er det.

3.4.3 Grenser og grenseoverskridende atferd

Sjelesørgeres oppgave er i følge Okkenhaug å frastå fra å dekke sine egne behov i sjelesorgrelasjoner.¹⁴⁸ Sjelesørgers behov kan bli fordekt som konfidentens behov, og krever derfor bevissthet hos sjelesørgeren. Det kan handle om et ønske om at konfidenten skal komme videre, nå et mål, bearbeide en sorg, komme til ny innsikt eller endre adferd. Det kan også handle om sjelesørgerens behov for å være til hjelp og lykkes med sin sjelesorg.¹⁴⁹ Okkenhaug

¹⁴⁰ Engedal mfl., *Trygge rom : trosopplæring i møte med sårbare og overgrepsutsatte barn og unge*, 276.

¹⁴¹ Fauske, *Mer enn ord : ungdomsdiakoni i praksis*, 13–14.

¹⁴² Eide, *Kommunikasjon i relasjoner : personorientering, samhandling, etikk*, 26.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Ibid., 26–27.

¹⁴⁵ Ibid., 26.

¹⁴⁶ Eide, *Forståelse og fordypning : perspektiv på den sjelesørgeriske samtalen*, 87.

¹⁴⁷ Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt : innføring i kristen sjelesorg*, 70.

¹⁴⁸ Ibid., 67.

¹⁴⁹ Ibid.

peker på hvor lett det er å føle seg hjelpeløs eller mislykket som sjelesørger når relasjonen ikke fører frem slik du så for deg.¹⁵⁰

Okkenhaug understreker også viktigheten av at sjelesørgere ikke trenger seg inn i det som ikke avdekkes frivillig av konfidenten, også når de aner at noe er usagt.¹⁵¹ Som sjelesørger skal en ikke hjelpe den andre, men bidra til at den andre kan hjelpe seg selv.¹⁵² Okkenhaug viser til hvor lett det er at sjelesørgere misbruker sin posisjon og unytter konfidentens sårbarhet.¹⁵³ For å unngå grenseoverskridende atferd av ulik art kreves en vurdering av de spenninger som kan finne sted i den sjelesørgeriske relasjonen og et realistisk blick på hva som kan skjue bak lukkede dører. Okkenhaug er tydelig på at grenseoverskridende atferd både er uprofesjonelt og ekstremt ødeleggende.¹⁵⁴

Hermstad peker på hvordan grenser ikke nødvendigvis er det samme som begrensninger. Grenser kan i følge henne tilrettelegge for trygge relasjoner.¹⁵⁵ Dette kan sees som en måte å dekke behov for trygghet og tillit. Hun tar til orde for at alle mennesker både har og trenger grenser.¹⁵⁶ Hermstad knytter grenser sammen med sårbarhet. Ungdoms erfaring av grenser i relasjoner kan være svært ulike. Mens noen har tydelige grenser, kan andre ungdommer være grenseløse. Ungdom bærer også med seg ulike erfaringer av grenser, som en som sjelesørger ikke nødvendigvis kjenner til. Hermstad viser til at grenser er viktige for å forbygge at krenkelser og overgrep skjer.¹⁵⁷ Dersom grensene er utydelige, kan situasjonen også blir utrygg. Hermstad peker på viktigheten av å lære ungdom hva gode grenser er og hvordan disse kan se ut.¹⁵⁸

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Ibid., 68.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Ibid., 69.

¹⁵⁴ Ibid., 70.

¹⁵⁵ Torp mfl., *Grenser som skaper : hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen*, 15.

¹⁵⁶ Ibid., 16–17.

¹⁵⁷ Ibid., 20.

¹⁵⁸ Ibid., 18.

4 ANALYSE AV EMPIRISKE FUNN

I dette kapitlet vil jeg presentere de funn som fremkom gjennom analyse av innsamlet materiale. De empiriske funnene som her presenteres legger, sammen med det teoretiske rammeverket, grunnlaget for videre drøfting av sjelesørgeres forståelse av sjelesorgsamtaler med ungdom. Analysen av de to datamaterialene førte frem til følgende fem resultat kategorier: 1) Ungdomsfasen, 2) rammer og kontekst, 3) trygghet, tillit og relasjon, 4) samtalen og 5) sjelesørgers rolle og faglig forståelse. Hver resultat kategori presenteres ved hjelp av tre til fem subkategorier for å tydeliggjøre nyansene innenfor hver resultat kategori. Resultat kategoriene og subkategoriene er ikke ment som statiske størrelser, og skillelinjene er derfor både dynamiske og overlappende.

4.1 *To typer materiale*

Denne studien er basert på to typer materiale som først er analysert hver for seg, og deretter sammen. Hensikten med dette er å få frem eventuelle nyanser i de to materialene, for så å la dem snakke sammen. Jeg har latt intervjumaterialet ha en førende rolle i analysen, og brukt undersøkelsesmaterialet for å supplere det. Før jeg presenterer de empiriske funnene i sin helhet, vil jeg kort redegjøre for hovedtendenser i de to materialene hver for seg.

QB-materialet er preget av å være deskriptive, ettersom de svarer på hva som er spesielt med sjelesorgsamtaler med ungdom. Noen av besvarelsene er svært korte, mens andre er lengre og mer utfyllende. Felles er likevel at så godt som samtlige besvarelser er en variant av svaret «ja». I dette materialet er fokuset på tematikk, ungdommenes manglende språkferdigheter, usikkerhet og sårbarhet, samt at tillit og trygghet både er viktigere og mer tidkrevende å etablere enn med voksne. Mange av QB-informantene peker på at de syns sjelesorg med ungdom er utfordrende. Flere besvarelser nevner tro som hyppig tematikk. Her skiller QB-materialet seg markant fra intervjumaterialet som viser til at tro sjelden er et tema i samtaler med ungdom. QB-materialet snakker også i større grad enn intervjumaterialet om spontane og ikke-planlagte samtaler med ungdom. Intervjumaterialet viser i større grad til planlagte samtaler på kontoret eller i samtalerom. Alvor og ansvarstematikk kommer også tydeligere frem i QB-materialet. Mange i QB-informanter etterlyser mer tid til sjelesorgsamtaler med ungdom. At dette ikke vises i like stor grad hos intervjuinformantene, henger trolig sammen med at disse informantene er valgt ut

nettopp fordi de har sjelesorgsamtaler med ungdom som en stor del av, eller hele, sin jobb som diakon eller prest. Intervju-materialet er også mye mer utfyllende og gir en dypere forståelse av det jeg har ønsket å undersøke. Dette henger sammen med at jeg her har formulert spørsmålene selv og samtidig hatt muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål. Utover dette er det store likheter i de to materialene. Jeg vil nå presentere en samlet analyse av de to datamaterialene.

4.2 *Sitatveiledning*

Jeg har bevisst benyttet mange direkte sitater for å eksemplifisere de empiriske funnene. Dette er for å sikre at analysen ligger tett på materialet, og for å få frem nyanser i materialet der det finnes. Jeg bruker (NNx) når jeg siterer fra intervjumaterialet og (QB) når jeg siterer fra questback-undersøkelsen. Ved sitater der tittel eller arbeidsplass er viktig for meningen, eller der anonymiteten blir utfordret, har jeg benyttet (NN/diakon) eller (NN/prest). I sitatene har jeg byttet ut personers navn med *NN*. I tråd med referansestilen¹⁵⁹ som er benyttet i denne avhandlingen er korte sitater plassert i løpende tekst, mens lengre sitater markeres med kolon etter løpende tekst og innrykk.

4.3 *Ungdomsfasen*

Mine informanter uttrykker ved flere anledninger hvordan de opplever ungdom som konfidentgruppe. Særpregene ved ungdom som de trekker frem er at de er åpne og ærlige, sårbare og usikre, og med et mangefult språk, samt at de opplever ungdomstiden som en spenningsfylt overgangsfase.

4.3.1 *Ungdomstiden som livsfase og livskrise*

Ungdommene beskrives nesten utelukkende på bakgrunn av den «livsfasen» de befinner seg i. Ut fra materialet fremstår det som om informantene har litt ulike tanker om ungdomstiden, men

¹⁵⁹ Chicago A (fotnoter), basert på *The Chicago Manual of Style*. 16th ed. Chicago: University of Chicago Press, 2010.

at et fellestrekk i beskrivelsene er at den sees på som en sårbar fase med mange store endringer. Ungdomstiden sees på som en fase mellom barn og voksen, en brytningstid og en utviklingsfase. Flere fremhever utfordringene ved denne fasen. NN2 trekker frem at «mye skjer for første gang i den alderen», og en annen omtaler tenårene som en «vanskelig og forvirrende» tid (QB). Én omtaler det som «en til tider kaotisk livsfase» (QB). Andre forteller om ungdomsårene som en livskrise: «Vi kan kanskje se ungdomstiden som en slags krise, som kan gjøre at alt som oppleves er sterkere, mer svart-hvitt og potensielt mer konfliktfylt» (QB).

Flere informanter trekker også frem at ungdom ikke er myndige, noe som fordrer en bevissthet hos sjelesørgere knyttet til foresatte og en vurdering av når de skal involveres.

4.3.2 Ungdom mangler språk

Et av kjennetegnene på ungdom, som det legges stor vekt på hos informantene, er ungdoms manglende språk. Dette kommer særlig til uttrykk når det gjelder å sette ord på følelser. Flere opplever at ungdom ikke har samme språkutvikling og refleksjonsnivå som voksne. NN1 forteller at ungdom snakker uanstrengt om skolen, venner, drama, men ikke følelser. NN2 sier at h*n merker hvordan ungdom trenger hjelp til å sette ord på ting. Et svar som ofte går igjen hos ungdom når de får spørsmål om hva de tenkte eller følte i situasjoner er «jeg vet ikke» (NN2).

4.3.3 Usikre og sårbare

Et annet kjennetegn som tydelig fremkommer av materialet er at ungdom fremstår særlig usikre og sårbare sammenlignet med andre aldersgrupper: «Mange er nok litt sånn at de har ikke så høye tanker om seg selv da, i hvert fall ikke på bunnen» (NN2). Det ungdom særlig er usikre på er, i følge informantene, egen identitet, aksept, selvbilde, og valg de står overfor. En informant beskriver det godt med dette sitatet: «Selvtilliten er liten, sårbarheten er stor» (QB).

Faktorer som gjør ungdom særlig sårbare for press og påvirkning er at de er på søken, og at de mangler livserfaring og evnen til å se konsekvenser av handlinger. Informantene erfarer at ungdom ofte er alene med utfordringer som de ikke føler de kan dele med noen, og at de har vansker med å be om og motta hjelp. En informant sier om ungdom at de trenger noen å snakke med, men har ikke nødvendigvis det. Ungdom er, i følge en informant, mer redd for å gjøre feil enn voksne er. De er heller ikke vant med å snakke om seg selv. En sjelesørgere erfarer at stillhet

kan gjøre ungdom «klein» (NN2). H*n mener at stillheten, som i sjelesorg med voksne kan være et klokt grep, skaper utrygghet hos ungdom.

4.3.4 Åpne og ærlige

Selv om ungdom ofte er usikre og vegrer seg for å ta imot hjelp, viser mine funn at de åpner seg og deler ærlig når de først kommer til sjelesorg. En forutsetning for at dette skal skje kreves en sterk tillit og respekt til sjelesørgeren (mer om dette under 3. *Trygghet, tillit og relasjon*). Særlig i materialet fra spørreundersøkelsen fremgår det at ungdom både er åpne og ærlige. Flere forteller at de opplever at ungdom går rett på sak i samtaler eller fort blir veldig åpne om store og alvorlige problemer. Ungdom beskrives også som tydelige: «De er veldig direkte, og ber meg om å være ekte og oppriktig i samtaler» (QB). Ungdom beskrives også som «lyttende» (QB), «takknemlige» (QB) og «lettere å hjelpe enn voksne, som er fastgrodde i egen stolthet» (QB). NN3 forteller at h*n ser en annen type åpenhet hos ungdom nå enn før når det kommer til sjelesorg. Nå forteller ungdommer sine foreldre at de har vært og snakket med en prest eller diakon.

4.4 Rammer og kontekst for samtalen

Noe som kommer tydelig frem i materialet mitt er at sjelesorgsamtaler med ungdom kjennetegnes av andre rammer enn ved annen sjelesorg. Materialet i denne kategorien spriker noe, og jeg har derfor ønsket å vise til dette spennet i det følgende.

4.4.1 Henvendelse og etablering av kontakt

Praksisen varierer litt når det kommer til hvem det er som etablerer kontakten mellom sjelesørger og konfident i samtaler med ungdom. I questback-materialet forteller hovedvekten av besvarelsene at ungdom sjeldent tar kontakt, mens det i intervju-materialet kommer frem flere nyanser. NN3 mener det alltid er ungdommen som tar initiativet til den første samtalen, men at dette kan være gjennom et hint eller en vag betroelse.

Jeg har valgt å presentere de ulike måtene kontakt etableres mellom sjelesørger og ungdom ved hjelp av tre underkategorier: 1. ungdom tar kontakt med sjelesørger, 2. sjelesørger tar kontakt med ungdom og 3. en tredje part tar kontakt med sjelesørger. Jeg vil nå gi en kort beskrivelse av hvordan dette foregår.

4.4.1.1 Ungdom tar kontakt med sjelesørger

Mange informanter forteller hvordan ungdom tar kontakt – enten med en tydelig bestilling eller med betroelser av ulike slag. Materialet forteller både at ungdom kan være direkte og åpne i henvendelsen og at «signalene ungdom gir er ikke alltid så tydelige» (QB). Noen går rett på sak, andre går i sirkler rundt sjelesørgeren før de tør å ta kontakt. NN3 beskriver hvordan ungdom gjerne spør om h*n kan ha dem i tankene eller be for dem, og at samtalen starter der.

4.4.1.2 Sjelesørger tar kontakt med ungdom

En stor del av questback-materialet vektlegger at ungdom sjeldent tar initiativ til en samtale. Materialet sier imidlertid lite om hvordan kontakten etableres, men én QB-informant forteller at h*n opplever at mange ungdommer som får tilbud om sjelesorg ønsker det. En annen forteller at h*n må ta kontakt på ungdomsklubben for å få ungdommene interessert i dype samtaler. Intervju-materialet er litt mer utfyllende på dette punktet. Det skal likevel sies at i situasjoner der sjelesørgere tar kontakt, er det sjeldent, eller aldri, helt ut av det blå. NN1 tar kontakt når h*n tenker at ungdom trenger det eller når ungdom viser et behov. H*n sender da gjerne en melding på Messenger. NN1 trekker frem et eksempel der h*n så en Facebook-status og tenkte at h*n burde sende en melding til vedkommende. En forteller at h*n tar kontakt hvis ungdommen har sagt noe i pausen på Tensing, h*n observerer noe eller bare skjønner at her trengs det en prat. En henvendelse kan se slik ut: «Du, det hadde vært så kjekt å bli bedre kjent med deg. Skulle ikke vi møttes en dag og bare pratet litt? Drikke litt kakao på kontoret mitt?» (NN1).

4.4.1.3 En tredje part tar kontakt med sjelesørger

En informant forteller at h*n iblant blir kontaktet av helsesykepleier eller andre diakoner på vegne av ungdom som trenger en samtale. Enten fordi de selv ikke har kapasitet eller fordi de tenker at en ungdomsdiakon er bedre kvalifisert til å snakke med ungdom. Flere informanter forteller at foreldre tar kontakt og ønsker at ungdommen deres skal snakke med en sjelesørger. Informanten som jobber i det diakonale samtaletilbudet forteller at de har en avtale med det lokale kjøpesenteret og politiet, og derfor ofte får de henvendelser via dem. Avtalen går ut på at ungdom som stjeler eller utfører andre små-kriminelle handlinger får tilbud om en midlere straff dersom de har x antall samtaler hos dem. Flere sjelesørgere forteller også at de kommer i kontakt med ungdom via ungdomsledere. Lederne oppsøker sjelesørger enten for å melde bekymring eller spørre om råd, eller sammen med ungdommen. Disse ungdomslederne ser ut

til å ha en viktig funksjon i etableringen av kontakt og sjelesørgerens forankring i fellesskapet. Jeg har derfor viet dette oppmerksomhet i det følgende.

4.4.1.4 Venner og ledere fungerer som forbilder

Materialet viser til flere eksempler der venner fungerer som garantister eller trygghetsbufferer. Flere informanter forteller at ungdom ofte kommer til sjelesorg sammen med en eller flere venner. NN2 forteller at mange ungdommer tar kontakt via venner – at venner «hooker» dem opp med en sjelesørger, og at flere av dem som går jevnlig til samtale hos h*n kom via en venn eller venninne. Det samme synes å gjelde med ungdomsledere eller eldre ungdommer i miljøet. NN1 forteller hvordan ungdomsledere tar kontakt med sjelesørger alene eller sammen med ungdom etter at de to har snakket sammen. Flere informanter beskriver også at ungdomsledere forteller yngre ungdommer at de pleier å snakke med en diakon/prest om ting som er vanskelig, eller viser de yngre ungdommene at det går an å snakke med de ansatte i kirken ved å synliggjøre det. Slik fungerer ungdomslederne som forbilder for praksisen med å gå til sjelesorg:

De ungdommene som er eldre gir jo oss cred, [...] de ser at de andre ungdomslederne, som de syns er ålreite eller har begynt å få tillit til, enten sier «jeg pleier å prate med NN, så det må du og prøve» eller at de ser at de setter seg ned hos oss. (NN3)

4.4.2 Fellesskapet som kontekst for samtalen

Flere informanter forteller at samtaler oftest skjer i forlengelse av arrangementer i ungdomsmiljøet i kirken, og at dette oppleves som en viktig ramme for samtale. En av informantene forteller at mange av de sjelesørgeriske samtale h*n har med ungdom skjer i tilknytning til Tensing. Hver Tensing-øvelse avsluttes med en andaktsstund som kalles «skumrings», og mange av samtale med ungdom springer ut av denne andaktsstunden. NN1 opplever at kontakten mellom ungdom og sjelesørger er lettere å etablere med ungdom som er aktive i miljøet i kirken enn dem h*n ikke kjenner like godt. En informant trekker frem hvordan det å være tilstede og delta på ulike måter i ungdomsfellesskapet har en positiv betydning for ungdommenes tillit både til sjelesørger og sjelesorgen: «Jeg tror egentlig at her er ungdomsarbeidet, ungdomsmiljøet, også med på å styrke tilliten til prestetjenesten eller sjelesorgen. [...] De kjenner oss og blir kjent med oss på et litt bredere register» (NN/prest).

4.4.3 Arenaer for samtalene

Når jeg under innsamling av materialet har vært ute etter hva som særlig kjennetegner sjelesorgsamtaler med ungdom, er det mangfoldet av arenaer for samtalen som forekommer desidert hyppigst – både i intervju-materialet og i questback-materialet. NN1 uttrykker det slik: «Altså disse samtalene kan jo komme hvor som helst». Samtalene beskrives som uformelle, både ved at det er mindre tydelige rammer rundt samtalen, ved samtalens uformelle karakter, og ved at de skjer på en naturlig måte når det passer ungdommen best. Videre påpekes det at samtalene skjer i stor grad der ungdom allerede er: «Må være tilstede på deres arenaer» (QB). Jeg vil i det følgende gi en presentasjon av de arenaer for samtaler som særlig kommer frem i mine funn.

4.4.3.1 Kontor og samtalerom

Flere sjelesørgere forteller at de har samtaler på kontoret. NN3 forteller at h*n har de fleste sjelesorgsamtalene med ungdom på kontoret, og at det er samtalene på kontoret h*n teller som sjelesorgsamtaler i den kirkelige statistikken. Enkelte ganger tas samtaler på kontret etter å ha blitt avtalt i en mer uformell sammenheng. Samtaler på kontoret synes imidlertid å være mest vanlig hos intervju-informantene. De informantene som forteller om samtaler på kontoret beskriver kontoret som et hyggelig rom med planter og en sofa eller god stol der ungdommen kan slå seg ned og finne roen: «Det er ikke så stivt å komme innom kontoret mitt, slenge seg i sofaen, prate, drikke kakao liksom» (NN1). Omgivelsene spiller med andre ord en viktig rolle fra sjelesørgerens perspektiv. Det diakonale samtaletilbudet har av denne grunn flere tilrettelagte samtalerom som brukes til sjelesorgsamtaler med ungdom. Samtalerommene beskrives av informanten som hyggelige og trygge, og som er grunnen til at de prioriterer de første samtalene med ungdom der: «De er liksom litt koselige og romslige med sofa og litt sånn hyggelig å sitte i» (NN/diakon).

4.4.3.2 Sosiale medier, Messenger, SMS og telefon

Når jeg her bruker fellesbetegnelsen sosiale medier er det særlig Instagram, Facebook og Snapchat jeg sikter til. Sosiale medier og telefon brukes hyppig i forbindelse med sjelesorgsamtaler med ungdom. Det er likevel få sjelesørgere som forteller at de gjennomfører sjelesorgsamtaler med ungdom på nevnte plattformer. Flere informanter forteller at samtalene ofte starter på Messenger, eller at Messenger fungerer som «mellomstasjoner mellom vi møtes face-to-face» (NN1). En av informantene forteller at h*n bruker Messenger til å holde kontakt

med fraflyttet ungdom, og at det av og til kan defineres som sjelesorg. H*n forteller også at h*n innimellom har samtaler på telefon: «De dypere samtalene kommer på telefon» (NN1).

Funnene mine viser en dobbelthet når det kommer til sosiale medier og telefon. NN1 beskriver disse arenaene for samtaler både som «ikke optimalt» og som et «genialt verktøy». Ulempene ligger i at en ikke kan se den andre – noe som også trekkes frem som en fordel med den skriftlige formen og de muligheter det gir til å kunne lete seg frem til de riktige ordene før sjelesørger mottar innholdet. NN2 forteller at h*n merker hvordan noen ungdommer uttrykker seg bedre og er mer åpne på SMS enn i samtaler. NN3 mener at det kanskje er lettere å «slippe bomben» på Messenger enn ansikt til ansikt. En informant forteller at h*n tror den skriftlige formuleringen som Messenger tilbyr kan være befriende for ungdom: «Da kan de på en måte rette og styre litt selv som de ønsker. Også er det kanskje første gang de faktisk setter ord på ting» (NN1). Samme informant benytter sosiale medier for å gjøre seg tilgjengelig og komme i kontakt med ungdom, og har en jobb-instagramprofil der ungdom inviteres til en prat.

4.4.3.3 Arrangementer

Mange av informantene forteller hvordan samtaler med ungdom foregår rundt arrangementer i ungdomsmiljøet i kirken: enten ved forberedelser, underveis eller i forlengelsen av arrangementer. Eksempler som trekkes frem er Tensing og «skumrings», ungdomsklubb, ungdomskafé, korøvelser, konfirmantundervisning, leir og overnattinger. Flere nevner forberedelser til eller oppvask etter måltider som typiske situasjoner der samtaler oppstår: «Men du har jo mange av de der du står over grytene ... skal lage middag til ungdomssamling, ikke sant, og så kommer det: Pappa er utro» (NN3). Mange informanter nevner leir som stedet der samtaler med ungdom oftest skjer. Når det kommer til leir nevnes særlig bønnevandringer eller forbønn under gudstjeneste som arenaer der samtaler oppstår.

4.4.3.4 Tur, kjøretur og kafé

Flere av informantene forteller at de pleier å tilby ungdommer å gå en tur, hvis de ønsker det, fremfor å sitte på kontoret. Ved å gå tur unngås øyekontakt, og det skjer noe annet samtidig som samtalen foregår. Dette er et grep som jeg opplever handler om tilpasning for å etablere en trygghet som gjør at sjelesorgsamtalen er mulig å gjennomføre. Ved å gå tur eller sitte på en benk beskriver en informant at ungdommene ofte senker skuldrene og at stemningen løsner. NN2 sier at h*n kan merke når det kanskje ville vært bedre å gå en tur eller kjøre bil mens man

prater, og forteller at mange ungdommer setter pris på det. Én informant beskriver hvordan bilturer byr på naturlige avbrekk som mange ungdommer setter pris på: «Noen ganger når vi kjører tur mens vi snakker, er det avbrekk med musikk og digresjoner» (QB). NN3 forteller at h*n gjerne møter ungdommen på kafé første gang, og på kontoret neste gang.

4.4.4 Spontane samtaler

I materialet er det størst enighet om det spontane karaktertrekket ved sjelesorgsamtaler med ungdom. Samtalene skjer oftest uten at de er avtalt på foran, og kan for sjelesørgeren oppleves svært spontane og plutselige. Som sjelesørger vet du aldri når det kommer noen som trenger en prat: «De bare skjer» (QB). En informant forteller at samtaler kan forekomme «seint på kvelden og med veldig kort advarsel» (QB). En annen understreker at samtale kommer «tilsynelatende spontant» (QB). Dette tolker jeg som en forståelse av at samtalen ikke nødvendigvis er spontane fra ungdommens side, selv om den oppleves spontan av sjelesørger.

4.4.5 Tid og varighet

Det er stort sprik i materialet når det kommer til varighet. Noen mener at et av kjennetegnene ved sjelesorgsamtaler med ungdom er at samtale er svært korte, mens andre beskriver samtaler som varer i både én og to timer. Her er det påfallende hvordan QB-materialet i all hovedsak beskriver korte samtaler, mens intervju-informantene forteller om lengre samtaler på inntil flere timer.

I QB-materialet beskrives sjelesorgsamtaler med ungdom nesten utelukkende som korte samtaler, og dette er noe som særlig kjennetegner samtaler med ungdom: «Som regel korte samtaler» (QB). Én QB-informant forteller at h*n avtaler å ha samtaler rett eller arrangementer for å imøtekomme ungdommens behov for det spontane og kortvarige. Dette kaller en annen informant for: «Sjelesorg i farta» (QB).

NN1 synes at én time er en god ramme, men opplever at de varer både kortere og lengre enn dette. Både NN1 og NN2 forteller om samtaler på inntil to timer. NN1 er opptatt av å utøve skjønn når det kommer til varighet: «Jeg kan liksom ikke, når det først er åpnet en stor luke, bare si: «Nå er tiden gått ut. Nå må du gå»» (NN1). Dette sitatet får også frem det flere informanter forteller om at ungdom ikke nødvendigvis åpner seg til enhver tid, og hvordan sjelesørgeren derfor ønsker å benytte anledningen når ungdommen først ønsker en samtale.

4.5 Trygghet, tillit og relasjon

Store deler av innholdet i denne kategorien overlapper med resultatkategori 5 – Sjelesørgerens rolle og faglig forståelse, men fordi materialet som eksplisitt sier noe om dette er så stort, har jeg valgt å gi det en egen kategori. Innholdet i denne kategorien får også frem sjelesørgernes dedikasjon og engasjement.

4.5.1 Tilgjengelighet

Tilgjengelighet fremstår som et viktig premiss for sjelesorgsamtaler med ungdom. Både for at ungdom i det hele tatt ønsker en sjelesorgsamtale, og for at sjelesørgeren skal kunne imøtekomme ønsker om samtale. En informant sier at h*n som sjelesørger alltid må være klar for en prat og er derfor tydelig på at h*n er det overfor ungdommene h*n er i kontakt med: «Jeg er tilgjengelig for dem. Jeg er den som er tilgjengelig, da. Rett og slett. Og tilbyr det veldig tydelig at «jeg ønsker å prate med dere hvis dere ønsker å prate med meg»» (NN1).

Flere informanter forteller at ungdom trenger å vite og erfare at sjelesørgeren er tilgjengelig. En informant sier at h*n er opptatt av å tilby tydelig at h*n ønsker å prate med ungdommene, og at h*n derfor alltid finner tid til en samtale dersom de tar kontakt. NN1 forteller at h*n sikrer tilgjengelighet ved å ha færre oppgaver på leir. En annen informant trekker frem viktigheten av å delta på leker og underholdning på leir for å vise sin tilgjengelighet overfor ungdommene: «Vi må opp på de lekene på underholdningen, [...] ja, vi gjør oss tilgjengelige på en måte i et litt sånn stort spekter» (NN3). Den informanten som jobber i det diakonale samtaletilbudet forteller hvordan de gjør seg synlige både på skoler og konfirmantleirer, og hvordan mange har kommet i kontakt med dem der.

4.5.2 Relasjon

Relasjonens betydning kommer tydelig frem både i intervjumaterialet og i QB-materialet. Det relasjonelle viser seg å være viktig både som premiss for sjelesorgsamtaler med ungdom og som avgjørende faktor i samtalene. Flere informanter trekker frem at det krever tid og vilje hos en sjelesørger for å etablere en trygg relasjon som gjør at ungdom ønsker å snakke med deg. En informant forteller at vedkommende opplever ungdom som veldig åpne for å snakke med en voksen, så lenge det er en de kjenner. Først da kan en nærmere kontakt etableres. Flere informanter opplever at hvis ungdommene kjenner og respekter sjelesørgeren, har yrke og tittel ingenting å si.

En av de tingene som særlig kjennetegner sjelesorgsamtaler med ungdom er ifølge NN3 at h*n kjenner ungdommene godt fra før. Og ungdommene kjenner også sjelesørgeren før de begynner å prate. Dette fordi ungdom og sjelesørger tilbringer mye tid sammen i rammen av det kirkelige ungdomsfellesskapet: «Vi er sammen regelmessig i andre sammenhenger også» (NN3). Flere informanter påpeker viktigheten av å være tilstede i miljøet og bygge relasjoner for at ungdom ønsker å åpne seg for dem. En informant erfarer at ungdom tar kontakt når det melder seg et behov, fordi da er relasjonen allerede etablert og «vi har en historie sammen fra før» (NN3).

I samtalen forsøker NN2 alltid å bygge opp en relasjon slik at ungdommen etter hvert selv ønsker å åpne seg. På den måten blir samtalen på ungdommens premisser. «Ungdom kan ofte være mer usikre, og mye av samtalen brukes ofte til å skape trygghet og gode relasjoner» (QB).

En informant forteller om en fraflyttet ungdom som nylig tok kontakt. Ungdommen har tidligere vært aktiv i ungdomsmiljøet i kirken og kontaktet sjelesørgeren for å fortelle hvordan det gikk. Informanten tenker at dette behovet for å rapportere fra eget liv skyldes en sterk tilhørighet til et fellesskap og til menneskene som tilhører fellesskapet, både gjennom deltakelse i fellesskapet og sjelesørgeriske samtaler – også etter at de har flyttet:

[...] jeg bare tror det har noe med en sterk tilhørighet her kanskje, til dette fellesskapet. Vi har liksom hatt jevnlig sporadisk kontakt i viktige faser av livet og viktige ting i livet. Og det har skjedd noe viktig: Det har gått bra. [...] Det er jo egentlig utrolig fint. Og kanskje er det egentlig forankret i sjelesorgsrommet. [...] Det kan jo være at det er noe i det, at liksom når de deler viktige ting med oss, på godt og vondt, over en tid, så vil det også være et sted man melder tilbake til når viktige begivenheter eller ting skjer, [...] og det tror jeg handler om en tilknytning til fellesskapet her. Det er et fellesskap der de har delt mange viktige, gode ting, på godt og vondt. Og da blir det også et sted som man vender tilbake til, ikke sant. (NN3)

4.5.3 Tillit

Det finnes en spenning i materialet hva gjelder forståelsen av tillitsforholdet mellom sjelesørger og konfident. Det er bred enighet om at tillit ikke bare er viktig, men helt avgjørende for sjelesorgsamtaler med ungdom. Spenningen ligger derfor ikke i viktigheten av tillit, men hva som skaper denne tilliten. Her deler materialet seg i to, der den ene delen vektlegger tilliten ungdom har til sjelesørgeren og den andre vektlegger tilliten til rolle og/eller kirken. Det er et tydelig tyngdepunkt på det førstnevnte. Selv om materialet deler seg i to, skal det sies at ingen av informantene tar til orde for at tillit til personen er irrelevant.

4.5.3.1 Tillit til sjelesørgeren

Flere informanter sier at tillit til sjelesørgeren er det som skal til for at ungdom i det hele tatt ønsker å prate. NN3 mener at tilliten er det mest avgjørende når det kommer til sjelesorgsamtaler med ungdom. En informant knytter tilliten til relasjonen ungdom har med sjelesørger: «[...] de liksom har en annen tillit i utgangspunktet på en måte, fordi de kjenner deg, ikke fordi du er prest» (NN/prest). Ungdommer ønsker gjerne å prate med en voksen så lenge det er en de kan stole på. Derfor spiller både trygghet og relasjon inn her. Flere informanter peker på at ungdom bruker tid på å bygge tillit til en voksenperson. Flere sier også at ungdom tester sjelesørgers tillit ved å komme med små drypp av det de ønsker å snakke om. NN3 beskriver hvordan ungdom sjekker reaksjonen til sjelesørger og hvor viktig dette er for ungdommen: «Mens jeg tror at noen ungdommer trenger at de har kanskje sluppet den bomben i den middagsgryten, holdt jeg på å si. Så har de sett hvordan jeg reagerte eller [...] de har hatt muligheten til å bevege seg inn og ut» (NN3).

En av informantene trekker frem at ungdommene ofte gir en helt spesiell tillit til «en voksenperson som [...] ikke er mamma, pappa eller lærer» (QB). Flere forteller hvor skjør tilliten ungdom gir sjelesørgere er: «De er veldig sårbare, og vare, samtidig som du lett kan få all tillit. Den tilliten er skjør» (QB). Svært mange forteller at tillit trumfer rolle og tittel når det kommer til samtaler med ungdom: «Ungdom driter i hvilket yrke jeg har eller om jeg har kompetansen til å lytte. De snakker om livet sitt og åpner seg fordi de opplever tillit i relasjonen» (QB).

4.5.3.2 Tillit til tittel eller kirken

En informant mener at tilliten ikke kan skilles fra rollen eller tilknytningen sjelesørger har til kirken: «Jeg tror det ligger en tillit til kirken i bunn også, ikke bare til meg» (NN/prest). H*n mener også at ungdomsmiljøet i menigheten der h*n jobber er med på å styrke tilliten til prestetjenesten. NN2 opplever at ungdom har en tillit til h*n som sjelesørger blant annet fordi h*n er kristen og tilhører kirken. En annen informant mener rollen er viktig i den forstand at den gir en symbolsk tillit, men at det noen ganger kan det være vanskelig å vite om det er «snippen eller personen som vekker tillit» (NN/prest). Informanten spør seg om kanskje tilliten til en viss grad nedarves i generasjoner.

4.5.4 Trygghet

Trygghet i samtalene er viktig hos de aller fleste sjelesørgere i denne studien. Flere forteller at de kan merke hvordan mange ungdommer trenger å «varmes litt opp» (NN2). Å opplyse om taushetsplikt, men også meldeplikt eller avvergeplikt, nevnes som viktig for å etablere et trygt rom for ungdommen. Én forteller at et grep h*n bruker for å skape trygghet er å starte med å snakke om andre ting enn det ungdommen er der for å snakke om. Særlig de yngste ungdommene trenger å bli trygge før de vil snakke. For å klare å etablere en trygg relasjon forteller én informant at h*n bruker humor og prat om ufarlige temaer. Samme informant peker på at en av de typiske kjennetegnene på sjelesorgsamtaler med ungdom er nettopp dette at samtalen i det ene øyeblikket kan være preget av latter og lett prat, og i neste øyeblikk av alvor og tung tematikk. Informanten som jobber i det diakonale samtaletilbudet forteller at enkelte kollegaer har opplevd å få en rolle som «den eneste trygge og stabile voksenpersonen» i ungdoms liv.

4.5.5 «Koppen»

Det viser seg at koppen har en viktig funksjon i sjelesorgsamtaler med ungdom. Flere informanter forteller at de tilbyr ungdommene noe å drikke i form av en kopp kakao eller te når de kommer for en samtale på kontoret eller i samtalerom. En informant virker overrasket over hvor effektiv koppen er. En annen av informantene beskriver hvordan h*n kan se at ungdommen slapper av og praten går lettere når de får koppen i hendene og kan sette seg ned i en sofa: «For det er ett eller annet altså med den koppen i hendene som får dem til å roe ned, senke skuldrene og bli litt mer åpne for å prate» (NN1). NN2 pleier også å tilby ungdommene noe å drikke og sier at h*n gjør det nettopp for å skape trygghet, men peker også på betydningen av at h*n forlater rommet for å hente noe å drikke, noe som gir ungdommen tid til å bli trygg i rommet før samtalen starter.

4.6 Samtalen

4.6.1 Tematikk

Tematikk i samtaler med ungdom beskrives som annerledes enn i samtaler med voksne. Funnene mine viser at sjelesorg med ungdom ofte handler om store og livsviktige tema.

Informantene forteller at det både er mange tunge caser og store temaer, men også at noen kommer og sier: «Jeg har blitt dumpa og jeg vet ikke hva ...» (NN2). NN1 forteller at noen ungdommer kommer og vil ha en prat før de skal til BUP (barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk) eller barnevernet for å øve seg på hva de vil si.

NN1 sier at det er nok av temaer å ta tak i når man samtaler med ungdom. Temaene som nevnes eksplisitt i materialet er derfor mange. Likevel er det to temaer som skiller seg litt ut: Familierelasjoner og tro. Det ene fordi det snakkes absolutt mest om det, og det andre fordi det sjeldent er tema i samtale med ungdom. Funnene mine viser at hovedtyngden av tematikk er knyttet til relasjoner, og da særlig familierelasjoner. Relasjoner kobles direkte til utfordringer knyttet til foreldre, søsken og venner, men strekker også utover dette. Relasjoner, og da særlig familierelasjoner, nevnes av flere informanter som aktuell tematikk i svært mange sjelesorgsamtaler med ungdom, selv om det ikke nødvendigvis er bakgrunnen for hvorfor de ønsker en samtale: «Selv om hovedproblemet ikke nødvendigvis er familierelasjoner, så er det bare så grunnleggende viktig hos dem» (NN1). Tematikk som omhandler sykdom, bekymring, utfordrende hjemmesituasjoner, foreldre som ikke oppfører seg, eller bare utfordringer knyttet til relasjoner går igjen. Videre er skole, miljø, venner, mobbing og press av ulike slag, ensomhet, nervøsitet, stress, uro for fremtiden, sorg, psykiske utfordringer, spørsmål om mening, verdi, selvbilde og identitet tema som dukker opp. Informantene nevner også seksualitet og kjærlighet, men også vold, trakassering, overgrep, vonde erfaringer og voldtekt er tematikk som forekommer. Det nevnes også festing, alkohol, hasj og narkotika, og også tematikk knyttet til tyveri og lovbrudd. Det som imidlertid kommer tydelig frem i funnene er at tematikken sjelden er knyttet til tro: «Vi snakker ikke nødvendigvis om Gud. Eller tro» (NN1). Flere informanter peker på at Guds eksplisitte plass i samtale ofte er liten, og at fokuset heller er på å løse problemet eller takle krisen som ungdommen står i.

4.6.2 Rom for å snakke om alt

At det er rom for å snakke om alt fremgår av materialet som et viktig prinsipp for sjelesørgerne. NN2 forteller at h*n alltid informerer i starten av en samtale om dette. H*n presiserer at «rom for å snakke om alt» også rommer tro. Dette later til å være noe sjelesørgerne er særlig opptatt av å formidle til ungdommene. Dette henger både sammen med prestene og diakonenes faglige forståelse av sjelesorg og deres opplevelse av at ungdom trenger å snakke om et bredt spekter av temaer. Det diakonale samtaletilbudet tydeliggjør dette blant annet ved å informere om sin

forankring: «I første samtale sier vi alltid at vi er en del av kirken, og at det betyr at de også kan snakke om tro» (NN/diakon). Når de presenterer seg på skolen og i menighet så nevner de eksplisitt temaer de er vant til å snakke med ungdommer om: «Så sier vi at vi er vant til å snakke med ungdommer om alt mulig: Sex, rus, venner, familie, skole, men vi snakker også gjerne om tro» (NN/diakon). Hvorvidt dette stemmer overens med etterlatt inntrykk hos ungdommene er vanskelig å si. NN3 forteller at det særlig er noen temaer som går igjen, og presenterer to teorier om hvorfor det er slik der h*n jobber. Den ene teorien er at dette er samme type tematikk som tas opp i konfirmantundervisningen, og at dette beviser hvordan de ansatte i kirken er dem som lanserer de teamene som ungdom siden kommer og vil snakke om. Den andre teorien handler om at det særlig er én type tematikk som opptar ungdommene i området der h*n jobber.

4.6.3 Samtales utfoldelse

Flere informanter forteller at samtaler med ungdom ofte inneholder raske skifter mellom fjas og alvor. NN2 peker på at ungdom både har behov for å veksle mellom å snakke om morsomme ting, og veldig alvorlig tematikk, og at det er viktig for ungdom at samtalen rommer alle sider av livet deres – som ofte består av både alvor og moro. NN1 forteller at det i samtale er mest fokus på hva som opptar ungdommene i hverdagen eller her og nå, og at det derfor blir mye hverdagsprat, for det er det de kan. NN2 beskriver hvordan noen ungdommer vandrer litt fra det ene temaet til det andre.

NN1 forteller at ungdom ikke nødvendigvis innleder med hva som er problemet. NN2 forteller hvordan ungdom noen ganger starter med å si at de har vondt, også er det sjelesørgerens oppgave å finne ut hva det handler om. NN1 forteller at h*n ofte starter med å spørre hvordan dagen har vært, fordi det er ofte lett å prate om. Flere informanter forteller at de ofte starter med oppfølging fra forrige samtale. NN1 prøver å avslutte samtale med en utfordring eller lekse ungdommene skal gjøre til neste gang. Den har de kommet frem til sammen i løpet av samtalen, og avslutningen består i å minne om den utfordringen de har blitt enige om. En utfordring som fører til endring og ofte konkrete oppgaver. Et eksempel kan være at ungdommen skal snakke med foreldrene sine om et tema.

4.6.4 Bruk av kristne ressurser

Det er sprik i materialet når det kommer til bruk av kristne ressurser som bibeltekster, lyttening, bønn, velsignelse e.l. NN2 forteller at h*n ikke benytter kristne ressurser i samtalen, men

forteller om kollegaer som gjør det: «Jeg vet at noen kollegaer har sendt et bibelvers eller en bønn fra en bønnebok.» NN3 forteller derimot at h*n bruker bønn en god del i sjelesorgsamtaler med ungdom: «De syns ofte det er fint hvis jeg kan ta en bønn for dem.» NN3 forteller også at bønn særlig brukes der verken sjelesørger eller konfident kan gjøre noe med situasjonen, og i samtaler på leir. Flere QB-informanter forteller om bruk av både bønn, lys og velsignelse. Mange informanter forteller at de ber mer eller mindre jevnlig for ungdommer de prater med eller har pratet med tidligere.

4.7 Sjelesorgers rolle og faglig forståelse

4.7.1 Sjelesorgens oppdrag og egenart

4.7.1.1 Oppdraget

Uttrykk som brukes av informantene for å beskrive sjelesorgens oppdrag er: lytte, se, vise interesse, anerkjenne, gi ord til opplevelser, gi rom, bekrefte og gi verdighet. Slik jeg ser det er dette sentrale kristne verdier, men like fullt er de også allmenne normer for godt omsorgsarbeid. Det er noen oppgaver som særlig vektlegges av informantene. Å lytte fremgår som det viktigste oppdraget sjelesorgen har: «Det viktigste jeg bidrar med er nok først og fremst å lytte» (NN2). Å lytte kobles også sammen med å vise interesse for ungdommene, la dem oppleve at de er verdt å lytte til og at noen tåler å høre historien deres. En informant mener også at «å virke interessert» i konfidenten er en sjelesorgers kjerneoppgave, og legger til: «Eller, jeg *er* jo interessert også, heldigvis» (NN1). Gjennomgående i materialet finnes også tanken om at sjelesørgerens viktigste oppgave i samtaler med ungdom er å være tilstede, og at det i seg selv er en hjelp for konfidenten. NN1 beskriver det slik: «Jeg skal ikke komme med så sykt bra veiledning eller tips. [...] Jeg skal være der. Og så er det en hjelp – at jeg er der.»

4.7.1.2 Ungdommen i fokus

Den dominerende sjelesorgforståelsen hos informantene, både blant intervjuobjektene og besvarelsene fra spørreundersøkelsen, er at de er opptatt av at ungdommen skal være i fokus i samtalen, illustrert med følgende sitat: «Først og fremst er det de [ungdommene] som skal være i sentrum da, [...]. Alt jeg sier og spør om handler om å møte den ungdommen sitt behov, først og fremst» (NN2). Flertallet av informantene har en sjelesorgforståelse der Gud ikke behøver å

omtales eksplisitt og der det som opptar ungdommen er det som er viktig i samtalen: «Alt som gjelder mennesker gjelder Gud. Så selv om vi ikke nevner Gud i samtalen, så kan det fortsatt være en sjelesorgsamtale» (NN1). Informanten som jobber i det diakonale samtaletilbudet peker på hvordan det at ungdommen står i fokus er en viktig og bevisst sjelesørgerisk tilnærming i den konteksten h*n jobber i:

Det viktigste er hva den personen kommer for å snakke om ikke sant, [...] vi er et sted hvor de faktisk kan snakke om alt, det de er opptatt av, det som er viktig for dem. Om det er å fortelle om det nyeste dataspillet eller om det er å fortelle at de har blitt dumpa, så gir vi rom for begge deler. (NN/diakon)

Denne sjelesorgforståelsen åpner for at sjelesørgeren også snakker med ungdommer som tilhører andre trossamfunn enn den kristne om deres tro. H*n forteller både om ungdom som har ønsket å snakke om muslimsk tro og om buddhistisk tro. Samme informant omtaler sin sjelesorgpraksis som «helhetlig sjelesorg» (NN/diakon). I dette begrepet inkluderer h*n den praktiske og konkrete hjelpen h*n iblant gir konfidentene.

4.7.1.3 Gudsdimensjonen

Den dominerende forståelsen av sjelesorg hos informantene er at sjelesorg rommer alt, men det er ikke dermed sagt at alt er sjelesorg. Flere informanter mener at det som gjør sjelesorgen til noe eget er gudsdimensjonen og det rommet det skaper for å også kunne snakke om trostematikk: «Det er en samtale som gir rom for trosaspektet også, [...] og tanken om en tredjepart er essensiell» (NN1). Det som imidlertid også kommer frem er at gudsnærværet er tilstede i sjelesorgsamtaler også der trosaspektet ikke er tilstede eller der gudsdimensjonene ikke er satt ord på: «Jeg ber jo alltid før og etter en samtale, og tenker jo at Gud er med i det. Selv om vi ikke snakker om tro, så er Gud tilstede. Og derfor tenker jeg det er en sjelesorgsamtale» (NN1); og: «Som sjelesørgere kan vi ha en forståelse av at Gud er tilstede i samtalen, selv om vi ikke sier det til konfidenten at Gud er tilstede» (NN2).

Gudsnærværet fungerer også som en styrke for sjelesørgeren. Det hjelper å vite at jeg ikke er alene: «For min del å vite at jeg ikke er alene i den samtalen her» (NN1). Bønn fungerer også som en styrke for sjelesørgeren. En av informantene sier at h*n ber til Gud om hjelp til å holde seg konsentrert og tilstede i samtalen, hjelp til å se ungdommen slik den trenger det, og hjelp til å vite hva h*n skal spørre om.

4.7.1.4 På vegne av kirken

I forlengelsen av sjelesorgens egenart er dens forankring i kirkens oppdrag og mandat. Dette fremstår som en viktig dimensjon i sjelesørgerne faglige forståelse: «For min selvbevissthet og pastorale identitet så er det viktig at sjelesorgsamtalene er for menigheten og på vegne av menigheten» (NN/prest). Informanten som jobber i det diakonale samtaletilbudet forteller at det også er viktig for deres selvforståelse at sjelesorgen skjer i en kirkelig kontekst. En av informantene som jobber i menighet mener sjelesorgen og kirkens identitet henger så tett sammen at det handler om kirkens troverdighet når det kommer til sjelesorgspraksis: «Jeg bare tenker det handler om hele vår troverdighet i hva det er å være kristent fellesskap, [...] både i forhold til å være et fellesskap som bærer av nåde og som kalles til tjeneste for vår neste» (NN/prest). At sjelesorgspraksisen skjer på vegne av kirken betyr også at sjelesorgen er forankret i et fellesskap: «Det gjør jo sjelesorg også annerledes enn andre former for samtale, fordi det er forankret i et fellesskap. Jeg kan alltid liksom invitere til et fellesskap når jeg har samtaler med mennesker, for vi har et gudstjenestefellesskap» (NN3).

4.7.2 Sjelesørgerens rolle og relasjon til konfidenten

4.7.2.1 Hjelper, men ikke hjelper

Det er en spenning i materialet når det kommer til denne underkategorien. Materialet viser at en betydelig andel informanter forstår sjelesørgeren som hjelper og tilrettelegger for hjelpende samtaler. Likevel viser funnene også flere presiseringer når det kommer til rollen som hjelper. For det første opplever flere informanter at det er sjelesørgerens rolle å finne ut hva ungdommene faktisk trenger av hjelp. De trenger ofte hjelp til å finne ut av hva de ønsker å prate om og til å sette ord på opplevelser, følelser og problemer. Dernest handler sjelesørgerens oppgave, i følge flere informanter, om å være til hjelp for ungdommen og slik gjøre samtalen til en hjelpende samtale. Noen ganger handler det om å gi råd og veiledning. En QB-informant beskriver det å gi råd til ungdom som både «livsfarlig» og «livsnødvendig». Andre ganger er hjelpen å sende ungdommene videre til andre instanser som kan gi riktig form for hjelp. Her er det flere informanter som vektlegger viktigheten av å bygge en relasjon før man henviser videre, for å ivareta ungdommen best mulig. En informant mener sjelesorgsamtaler med ungdom er hjelpende i den forstand at ungdommen får en sterkere identitet knyttet til det fellesskapet som er i kirken. En annen informant påpeker at det kan ta tid før en samtale er hjelpende, men at det

å snakke om en traumatisk opplevelse er bearbeidende i seg selv. NN2 erfarer noen ganger at samtalen er hjelpende der og da, selv om den ikke endrer noe ved situasjonen.

Selv om sjelesørgerens rolle som hjelper er dominerende i informantenes rolleforståelse, understeker NN1 at det er viktig at det ikke blir «et sånn hjelper-mottaker-forhold». Tanken om at vi er likemenn er også viktig for NN2. NN1 nyanserer sjelesørgerens hjelpende rolle slik: «Jeg er en hjelper – ikke en redder». En QB-informant påpeker at det beste er hvis ungdommen kan hjelpe seg selv.

4.7.2.2 Sjelesørgers ansvar

Det er bred enighet i materialet mitt om at det hviler et ansvar på sjelesørgeren i møte med konfidenten. Når det i mine funn er snakk om ansvar er dette ofte i sammenheng med omtale av taushetsplikt, meldeplikt (for diakoner) og avvergeplikt. NN1 forteller at h*n alltid informerer om taushetsplikt og meldeplikt/avvergeplikt i samtaler med ungdom. En informant mener at h*n som sjelesørger har ansvar for å vurdere alvorsgrad i det ungdommen forteller. Noen ganger betyr det å melde videre, andre ganger handler det om å rydde eller roe ned. En annen informant peker på ansvaret til å sette grenser for konfidenten – og seg selv. Det kan bety å løfte en samtale ut av en setting og over i et annet rom:

Jeg har ansvar for å på en måte ivareta den andre som kommer med en betroelse til meg eller har behov for å snakke med meg om det. Og i størst mulig grad gi gode rammer for det. Også har jeg et ansvar som det følger å ta imot den, ikke sant, i forhold til taushetsplikt, i forhold til at det skal være trygt og være [...] jeg tenker liksom sånn der at jeg vil jo være varsom med å spørre veldig mye mer [...] det går en grense for hvor mye skal du gå inn i det hvis det står fire stykker rundt som også hører det, og den personen kanskje er ganske midt i noe som den er kjempefortvilet på. [...] jeg ville hørt på det og sagt at ... ikke sant, bekreftet det vanskelige også ville jeg liksom [...] spurt: «Har du lyst at vi skal sette oss ned og prate om det en dag ganske snart?», eller: «Har du et behov eller er det noe jeg kan gjøre for deg?», eller sånn: «Har du de folkene du trenger rundt deg?», skjønner du litt sånn. Funnet en eller annen måte kanskje å prøve å løfte samtalen inn i et annet rom som gjorde at jeg kunne pratet litt mer fritt. (NN3)

NN3 mener også at ansvaret som følger med det å være sjelesørger overgår alle former for definering av hva som er sjelesorg og hva som ikke er det, og er derfor mer opptatt av at yrkesetikken og ansvaret som følger med rollen skal gjelde til en hver tid. Hva som kvalifiserer til å kalles sjelesorgsamtaler blir dermed sekundært.

4.7.3 Begrepet sjelesorg

Når det kommer til begrepet sjelesorg er det interessant hvordan alle intervju-informantene og flere QB-informanter problematiserer bruken av ordet, men likevel har en tydelig oppfatning om at det de holder på med er sjelesorg.

4.7.3.1 Et tungt ord

Flere informanter forteller at ungdom ikke har begrep om hva sjelesorg er og at det er et fremmedord for dem, samt at det kommuniserer dårlig. NN1 sier at det er grunnen for at h*n ikke bruker ordet i det hele tatt overfor ungdom. NN2 sier at ordet vekker så mange rare assosiasjoner og gale inntrykk at h*n frykter mye av tiden i sjelesorgsrommet ville gått med på oppklaring. NN3 peker også på at ordet kanskje øker terskelen for å gå til sjelesorg: «[...] det er jo et tungt ord, på en måte. At kanskje terskelen blir enda større.» Intervju-informantene mener at ordet er ukjent for de fleste aldersgrupper, men at det kommuniserer dårlig til særlig ungdom. Derfor er det helt bevisst at ingen av dem bruker sjelesorg-ordet i møte med ungdom.

Funnene viser en bred enighet hos informantene om at det trengs et nytt og bedre ord som kan erstatte «sjelesorg». «Sjelesomsorg» og «omsorgssamtaler» blir nevnt som forslag av NN2, selv om h*n legger til at sistnevnte mangler den kristne forankringen, noe h*n tenker at ordet bør inneholde.

4.7.3.2 «Drikke kakao og skravle litt»

Ettersom ordet sjelesorg ikke benyttes i så stor grad, er det andre ord som etter hvert har fått feste i de ulike sjelesørgernes praksis. NN1 forteller at ungdom h*n er i kontakt med omtaler sjelesorg som «en prat» eller «en samtale». H*n bruker uttrykket: «Stikke innom kontoret mitt for å skravle litt eller prate litt». NN3 forteller at h*n bruker samtale-begrepet, og ikke sjelesorg-begrepet, overfor ungdom, og forteller at ungdom pleier å si at de skal «opp og prate med NN». Informanten fra det diakonale samtaletilbudet forteller at h*n overfor ungdom presenterer tilbudet om sjelesorg som «samtaler» eller «samtaletilbud». Utad definerer de seg også som «et samtaletilbud» (NN/diakon). En informant beskriver også hvordan h*n informerer om muligheten for sjelesorg overfor ungdom h*n er i kontakt med ved å si at h*n alltid er klar for «en kakaokopp og en prat» (NN1).

4.7.4 Sjelesorg versus terapi

4.7.4.1 «De kaller meg bare kirkens psykolog»

NN1 forteller at noen av ungdommene kaller sjelesørgeren for «kirkens psykolog». NN2 forteller hvordan ungdommer h*n snakker med kan introdusere h*n som psykologen sin overfor bekjente de møter når de har samtaler på kafe eller på tur. Dette sier noe om ungdoms opplevelse av at sjelesorg og terapi har merkbare likhetstrekk. Det kan også være et tegn på mangel på ord for å beskrive forholdet de har til sjelesørger.

4.7.4.2 Noe annet enn terapi

Alle informantene er tydelig på at de er noe annet enn en psykolog, og noen sier at de trenger å tydeliggjøre dette overfor ungdommen innimellom. Den tydeligste forskjellen som trekkes frem mellom terapi og sjelesorg er knyttet til journalføring og diagnostisering. Flere informanter presiserer at de verken skriver journal eller er innenfor noe form for system, sammenlignet med psykolog, fastlege, helsesykepleier, sosiallærer, BUP e.l. Flere informanter forteller at ungdom ofte setter pris på at sjelesørger faktisk er noe annet enn en terapeut. Det gjør at sjelesorgsamtalen blir et fristed for ungdommen og ikke et sted der de blir vurdert. NN1 opplever at det blir verdsatt at h*n er fra kirken, at det er et pluss, fordi h*n ikke skal inn og gjøre grep i livene deres. NN3 merker at ungdom ikke er så opptatt av sjelesørgerens kirkelige forankring, men at de likevel merker forskjell fra offentlige behandlingsinstitusjoner. Likevel er sjelesorg med ungdom noen ganger tett opp mot terapi, i følge flere informanter, og NN2 sier at samtale noen ganger kan likne behandling. Mange ungdommer har blitt eller blir tett fulgt opp av helsevesen, og mange trenger at sjelesørger fanger opp behovet for mer hjelp eller eksplisitt behandling. En informant forteller at h*n ofte er i berøring med skillet mellom sjelesorg og terapi, og at h*n ofte samarbeider med andre om å gi ungdommen best mulig hjelp og oppfølging:

[...] og ofte så samhandler en da, ikke sant. At noen går i terapi og har i samråd med terapeuten også samtaler med en prest. Ikke sant, sånn at den holdt jeg på å si psykiske belastningen eller lidelse den har en terapi på og oppfølging på, men så har en noen kanskje eksistensielle eller noen sosiale utfordringer som man har lyst til å snakke med noen som er tettere på det miljøet der du prøver å finne din plass eller har din plass eller, sånne ting [...]. (NN/prest)

5 DISKUSJON

Målet med analysen av de empiriske funnene har vært å få en erfaringsbasert og praksisnær forståelse av hva som kjennetegner sjelesorg med ungdom. Intervjumaterialet og QB-materialet har tilsammen gikk innsikt i hvordan sjelesørgere erfarer sjelesorgsamtaler med ungdom. Slik det fremkom av analysen resulterte mine funn i fem kategorier som samlet tjener som bidrag til denne studiens hovedproblemstilling: Hva kjennetegner sjelesorgsamtaler med ungdom?

I det følgende vil jeg etablere en samtale mellom funn og teori, for dermed å kunne få en dypere forståelse sjelesorgsamtaler med ungdom, og på den måten også kunne besvare problemslingens underspørsmål:

- 1) Hvordan oppstår og foregår sjelesorgsamtaler med ungdom?
- 2) Skiller sjelesorgsamtaler med ungdom seg fra sjelesorgsamtaler ellers?
- 3) I hvilken grad brukes sjelesorgbegrepet i møte med ungdom?

Med utgangspunkt i disse spørsmålene vil jeg se på tre sentrale funn på tvers av materialet og diskutere dem i lys av relevant teori.

5.1 Rammer og tilrettelegging

Noe av det som særlig fremkom av analysen er hvordan arena og tidspunkt skiller sjelesorg med ungdom fra annen sjelesorg, og hvordan sjelesørgere opplever at deres oppgave er å imøtekomme ungdommers behov for spontane og uformelle samtaler. Jeg vil i det følgende se nærmere på hvordan ungdomssjelesorgens rammer henger sammen med den aktuelle konfidentgruppen, og hvordan ønske om tilrettelegging forhandler med grenser og ivaretagelse av sårbare ungdommer.

5.1.1 Sårbar ungdom og behovet for grenser

Informantene i min studie beskriver ungdom som sårbare, usikre og lett påvirkelige, og knytter dette særlig til identitet, selvbylde, aksept og valg de står overfor. Dette samsvarer med Høegs

omtale av ungdomstiden som et identitetsskapende prosjekt der mye skjer for første gang.¹⁶⁰ Sett i lys av Frønes og hans beskrivelse av ungdomstiden som kvalifiseringsperiode, er det kanskje ikke så rart at ungdom oppleves som usikre og påvirkelige. Frønes mener også at utdanningssamfunnet vi lever i har plassert kravet om kunnskap og kompetanse over på hver enkelt ungdoms selvkontroll. Han mener vi som samfunn krever mye av våre ungdommer når ansvaret for å finne og holde på retningen i livet ligger på dem alene.¹⁶¹ Dette peker på hvor sårbart ungdomstidens identitetsskapende prosjekt er. Ungdom skal ikke bare klare seg gjennom ungdomsårene, de skal kvalifisere seg og holdes ansvarlige for sin egen framtid mens de enda er ung. Dette sett i lys av Ungdata-undersøkelsen, som viser at framtidsoptimismen minker hos dagens ungdom, peker på hvor sårbar ungdom er med tanke på livet de har foran seg.¹⁶² Når Eirik Erikson betegner ungdomstiden som en identitetskrise, gjenspeiles dette hos flere informanters beskrivelse av ungdomsfasen som en «livskrise».¹⁶³ Frønes peker på hvordan nære relasjoner og gode institusjonelle miljøer kan ha stor betydning for de ekstra sårbare ungdommene, og her mener jeg sjelesorgen har noe å bidra med.¹⁶⁴

Okkenhaug løfter frem hvor lett det er at sårbarhet og tillit utnyttes i sjelesørgeriske relasjoner.¹⁶⁵ Asymmetrien blir større jo nærere relasjonen er mellom sjelesørger og konfident, i følge Okkenhaug.¹⁶⁶ Dette aktualiserer viktigheten av grenser i sjelesorgsamtaler med ungdom. Informantene beskriver de sjelesørgeriske relasjonene med ungdom som tette og nære. Når vi vet hvor sårbare ungdom er og hvor betydningsfull den sjelesørgeriske relasjonen er for ungdom, trengs det et skjerpet fokus og en realistisk forståelse for de muligheter som finnes til å misbruke og utnytte sin posisjon som sjelesørger. Grenseoverskridende atferd er mer enn overgrep. Det handler også om å tråkke over grenser som burde vært respektert, om å ikke ta på alvor den makten og det ansvaret en som sjelesørger besitter i kraft av å være den profesjonelle i en hjelperelasjon, og om å ikke håndtere den sårbarheten og tilliten konfidenten

¹⁶⁰ Høeg, *Religion og ungdom*, 12.

¹⁶¹ Befring, Frønes, og Sørli, *Sårbare unge : nye perspektiver og tilnærminger*, 34–35.

¹⁶² Bakken, «Ungdata. Nasjonale resultater 2019».

¹⁶³ Høeg, *Religion og ungdom*, 12.

¹⁶⁴ Befring, Frønes, og Sørli, *Sårbare unge : nye perspektiver og tilnærminger*, 39.

¹⁶⁵ Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt : innføring i kristen sjelesorg*, 70.

¹⁶⁶ Ibid.

viser deg. I sjelesørgeriske relasjoner med ungdom er det derfor enda viktigere at sjelesørgere er bevisst sin rolle og sitt ansvar.

5.1.2 Koppen – et trygghetsartefakt

Flere informanter forteller at de pleier å tilby en kopp med eksempelvis kakao før samtalen starter. En forteller at den største effekten dette har, er at h*n forlater rommet for å hente kakaokoppen og da lar ungdommen være alene i rommet og bli trygg i omgivelsene. En annen forteller at h*n ser effekten av kakaokoppen ved at ungdommene synlig senker skuldrene og samtidig har noe å feste blikket på. Jeg mener det kan være spennende å se bruken av koppen i sjelesorgsamtaler med ungdom i lys av forskning på religiøse artefakter. Kaufman og Sandsmark har undersøkt bruken av artefakter som åpnere eller lukkerte for religiøs læring, og viser i sin artikkel «Spaces of Possibilities» til hvordan ellers uviktige gjenstander kan bli til artefakter når de er i bruk.¹⁶⁷ I likhet med deres eksempler om at en biltur eller et spill kan fungere som «noe mer», er det tenkelig at koppen i sjelesorgsamtaler med ungdom kan forstås som noe mer enn bare en kopp kakao. Mine funn viser at koppen har en viktig funksjon. Ungdom trenger å føle seg trygg i samtalen, og koppen bidrar til dette. Koppen er et tilsynelatende uviktig materielt objekt, men kan sees som et medierende artefakt når den benyttes i en målrettet menneskelig handling – her for å skape trygghet i sjelesorgsamtaler med ungdom.

5.1.3 Ønsket om å tilrettelegge

Det som særlig fremkommer av kjennetegn på sjelesorgsamtaler med ungdom, er mangfoldet av arenaer sjelesorgen foregår på. Materialet i denne studien spriker når det kommer til de ulike rammene for samtale med ungdom, men fellestrekket er at de ofte er annerledes enn sjelesorg med voksne. Ungdom kjennetegnes i datamaterialet av å være spontane, usikre, sårbare, lett påvirkelige, at de har vansker for å sette ord på følelser og opplevelser, men er ærlige og åpne når de først begynner å snakke med noen de har tillit til. I mine funn ser det også ut til å være en sammenheng mellom ungdoms sårbarhet og usikkerhet, og sjelesorgens andre rammer og tidspunkt med ungdom.

¹⁶⁷ Tone Stangeland Kaufman og Astrid Sandsmark, «Spaces of Possibilities: The Role of Artifacts in Religious Learning Processes for Vulnerable Youth», *Journal of Youth and Theology* 14, nr. 2 (2015): 138–54.

Ungdom unytter ofte anledningen i settinger der de allerede er sammen med sjelesørger til å komme med en betroelse, og informantene beskriver en hyppig forekomst av det en kan kalle for en slags «der og da-sjelesorg». Okkenhaug peker på at de spontane betroelsene som sjelesørgere lett blir utsatt for, ofte skjer i situasjoner som tilsier at en ikke kan starte en sjelesogsamtale der og da.¹⁶⁸ Likevel viser mine funn det motsatte. Informantene forteller at sjelesorgsamtaler med ungdom ofte er slike spontane samtaler som starter med plutselige betroelser på arenaer der ungdommen allerede befinner seg.

5.1.4 Er rammene grenseløse?

Sjelesørgere tilrettelegger for ungdom ved å gjennomføre og tilby samtaler på forskjellige, og til dels utradisjonelle, samtalearenaer. Bilturer, gåturer, kafebesøk, på telefon, på meldinger og på Facebook er noen av disse arenaene. Informantene forteller også om samtaler med en varighet på inntil to timer. Sjelesørgerne mener at dette er nødvendig for å kunne gjennomføre sjelesorgsamtaler med ungdom. De opplever at de tilrettelegger og er lydhøre til ungdoms behov. En kan likevel spørre om det finnes grenser for tilgjengelighet og tilrettelegging når det kommer til sjelesorgsamtaler med ungdom. Eller sagt på en annen måte, kan sjelesorgen bli grenseløs i forsøket på god tilrettelegging?

Som nevnt peker Okkenhaug på hvor lett sårbarheten og tilliten som vises i sjelesørgeriske relasjoner kan bli utnyttet og misbrukt.¹⁶⁹ Derfor trengs grenser. Grenser er ment som gode og viktige for å ivareta den andre i profesjonelle hjelperelasjoner, men kan også være nødvendige for å ivareta seg selv som sjelesørger. Når en sjelesørger tar med ungdom på kjøretur for å gjøre samtalen tryggere, er det viktig å være bevisst hvordan samtalens grenser samtidig settes på prøve. Jeg undres om ikke denne fleksible og radikalt tilgjengelige sjelesorgen står i fare for å viske ut rammer og gode grenser, og i ytterste konsekvens kan bli en utrygg og grenseoverskridende sjelesorg. Når det gjelder varighet på samtaler peker Okkenhaug på at sjelesørger ikke nødvendigvis bør tilby langvarig og hyppig kontakt, selv om konfidenter kan ha behov for det.¹⁷⁰ Sett i lys av det Hermstad skriver om grenser i relasjoner, vil en sjelesørger alltid inneha en maktposisjon i sjelesørgeriske relasjoner med ungdom som får følger for både

¹⁶⁸ Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt : innføring i kristen sjelesorg*, 79.

¹⁶⁹ Ibid., 70.

¹⁷⁰ Ibid., 79.

personlig og fysisk nærhet i forholdet mellom sjelesørger og konfident.¹⁷¹ Hermstad understreker også at dersom grensene er utydelige, kan det også bli utrygt.¹⁷²

Mine funn viser sjelesørgernes engasjement og genuine interesse for å hjelpe ungdom, men i forlengelsen av dette savner jeg en større bevissthet rundt grenser og trygghet blant mine informanter. Motivasjonen bak den radikale tilgjengeligheten stammer fra mine informanternes erfaring av at dette er nødvendig for at ungdom både skal ønske en samtale og åpne seg i samtalen. Men denne praksisen, mener jeg, står i fare for å bli grenseløst for begge parter, og kan i verste fall ende i usunne relasjoner, skadede konfidenter og sykemeldte sjelesørgere.

5.2 Relasjonens betydning

Som det fremkom av analysen spiller relasjonen en avgjørende rolle i sjelesorg med ungdom. Både i form av at relasjonen ofte er der fra før og ved at relasjonen har stor betydning i samtalen.

5.2.1 Relasjonskompetanse som ressurs for ungdomssjelesorg

Materialet viser hvordan det relasjonelle spiller en avgjørende rolle når det kommer til sjelesorgsamtaler med ungdom. En god relasjon mellom sjelesørger og ungdom viser seg helt nødvendig for at sjelesorgsamtaler skal kunne finne sted. Dette bekreftes av Aubert og Bakke som peker på betydningen relasjonskompetanse har i profesjonelle hjelperelasjoner, og forstår relasjonskompetansens hovedansvar som å legge til rette for at den andre føler seg sett, hørt og forstått.¹⁷³ Det er i relasjoner til seg selv og andre at jeg-et og jeg-ets tilknytningsmønstre utvikles.¹⁷⁴ I lys av dette kan den sjelesørgeriske relasjonen ha en viktig funksjon i møte med ungdom.

Tilknytningsteori bekrefter viktigheten av nære omsorgspersoner og trygge relasjoner.¹⁷⁵ Trygge relasjoner tidlig i livet er ikke bare viktig der og da, men spiller inn på hvordan vi møter

¹⁷¹ Torp mfl., *Grenser som skaper : hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen*, 16.

¹⁷² Ibid., 17.

¹⁷³ Aubert, *Utvikling av relasjonskompetanse : nøkler til forståelse og rom for læring*, 31.

¹⁷⁴ Ibid., 27.

¹⁷⁵ Eide, *Kommunikasjon i relasjoner : personorientering, samhandling, etikk*, 57.

livet og forholder oss til relasjoner som voksne.¹⁷⁶ Utfra dette kan vi også forstå hvor viktige profesjonelle relasjoner kan være for ungdom.

Eide og Eide peker på at åpningen på samtalen har avgjørende betydning for den videre relasjonen mellom hjelper og mottaker, sjelesørger og konfident i sjelesorgsammenheng, og argumenterer for at profesjonelle hjelpesamtaler bør starte med nettopp å etablere en god relasjon og skape tillit.¹⁷⁷ Der Eide og Eide viser at hvordan hjelpesamtaler bør *starte* med å etablere en relasjon, viser mine funn at relasjonen må etableres *før* en sjelesorgsamtale kan finne sted. Relasjon synes som en avgjørende forutsetning for at ungdom oppsøker en sjelesørger for samtale. Relasjonen etableres med andre ord ikke i samtalen, men i forkant av samtalen. Unntaket her er informanten fra det ungdomsdiakonale samtaletilbudet, som peker på at h*n ikke alltid har en relasjon til ungdommene fra før. Denne informanten trekker likevel frem viktigheten av det relasjonelle i sjelesorgen. Flere informanter knytter relasjonsetableringen til det fellesskapsbyggende arbeidet i kirkens regi, og mener kirkens fellesskap har en avgjørende rolle i relasjonsetableringen mellom ungdom og sjelesørger.

5.2.2 Det relasjonelle fellesskapet

«Å oppleve fellesskap set i gang dei sterkaste kjenslene vi menneske rår over» skriver Bård E. H. Norheim i boka *Kan tru praktiserast?*¹⁷⁸ Fellesskapet viser seg i mine funn å være en viktig ramme for sjelesorg med ungdom. De fleste ungdommer som kommer til sjelesorg er allerede aktive i kirkens ungdomsfellesskap, og flesteparten av samtalene skjer på arenaer der fellesskaplige aktiviteter foregår. De ulike arenaer foregår i rammene av kirkens fellesskap som utspiller seg bl.a. i gudstjenester, på leir og i tilknytning til arrangementer for ungdom i kirken. Eide og Eide knytter det menneskelige behovet for gode relasjoner sammen med behovet for tilknytning.¹⁷⁹ Sjelesorgen er ikke bare en individuell praksis, selv om den har individet i fokus. Okkenhaug peker på hvordan sjelesorgen utøves nettopp i rammen av fellesskapet.¹⁸⁰ Både sjelesorg og deltakelse i et fellesskap kan, i følge Okkenhaug, gi den støtte og de grenser som

¹⁷⁶ Engedal mfl., *Trygge rom : trosopplæring i møte med sårbare og overgrepsutsatte barn og unge*, 174.; Eide, *Kommunikasjon i relasjoner : personorientering, samhandling, etikk*, 57.

¹⁷⁷ Eide, *Kommunikasjon i relasjoner : personorientering, samhandling, etikk*, 122.

¹⁷⁸ Bård Eirik Hallesby Norheim, *Kan tru praktiserast? : teologi for kristent ungdomsarbeid* (Trondheim: Tapir akademisk forl., 2008), 287.

¹⁷⁹ Eide, *Kommunikasjon i relasjoner : personorientering, samhandling, etikk*, 57.

¹⁸⁰ Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt : innføring i kristen sjelesorg*, 28.

mennesker trenger.¹⁸¹ Sjelesørgerne i min studie deler Okkenhaugs tanke om at de fungerer som representanter for kirkens ungdomsfellesskap.¹⁸² Mine funn viser også at det ligger en omsorg i fellesskapet, en tanke vi finner igjen hos Birgitte Lerheim som mener det kirkelige fellesskapet på sitt beste kan være med på å styrke, nære og stadfeste oss som mennesker.¹⁸³ Fellesskapet som helhet, eller enkelte representanter for fellesskapet, ser ut til å ha en viktig funksjon for å etablere kontakt, være forbilder, gå sammen med og hjelpe til å tilrettelegge for sjelesorgsamtaler med ungdom.

5.2.3 Tillit til personen, kirken eller yrket? Uansett ligger ansvaret på personen.

Eide og Eide peker på tillit som grunnleggende i all mellommenneskelig kommunikasjon. I følge Birkedal er målet med kirkens trosopplæring å etablere tillitsrelasjoner for å kunne være den «betydningsfulle andre» for ungdom, og Hermstad understreker hvordan alle som jobber med ungdom i kirken står i en tillitsrelasjon til dem.¹⁸⁴ I mine funn er det interessant hvordan materialet skiller seg når det kommer til tillit, der den ene gruppen består av de som tenker at ungdoms tillit ene og alene knyttes til sjelesørgerens person, mens tittel eller yrke er så godt som irrelevant, og den andre gruppen mener tilliten knyttes til sjelesørgers tittel så vel som person. Den siste gruppen mener det ligger en tillit til diakon- og presteyrket, og delvis også til kirken, og at denne tilliten spiller sammen med personen som innehar yrket. Eide og Eide peker på at den tilliten som følger med yrke og rolle, ofte kommer til syne ved at den andre lettere viser sin sårbarhet.¹⁸⁵ Den tilliten som ungdommer viser til sjelesørger følger det uansett et ansvar med.

5.2.4 Med tillit følger makt

Uavhengig av hvor tilliten plasseres, har den profesjonelle i hjelpesamtaler alltid et ansvar.¹⁸⁶ Eide og Eide peker på hvordan det å vise tillit til personer, roller eller systemer er en måte mennesker håndterer kaotiske situasjoner på.¹⁸⁷ Ved å vise tillit til en sjelesørger gir konfidenten samtidig fra seg makt i relasjonen. Der enhver relasjon, i følge Eide og Eide, er en

¹⁸¹ Ibid., 114.

¹⁸² Ibid.

¹⁸³ Torp mfl., *Grenser som skaper : hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen*, 144.

¹⁸⁴ Engedal mfl., *Trygge rom : trosopplæring i møte med sårbare og overgrepsutsatte barn og unge*, 276.

¹⁸⁵ Eide, *Kommunikasjon i relasjoner : personorientering, samhandling, etikk*, 26.

¹⁸⁶ Ibid.

¹⁸⁷ Ibid., 26–27.

maktrelasjon, er sjelesørgeriske relasjoner med ungdom i aller høyeste grad maktrelasjoner, der ansvaret ligger på den profesjonelle.¹⁸⁸

Tillit fremstår som avgjørende i sjelesorg med ungdom. Mine funn viser at det kan ta lengre tid før ungdom viser tillit, enn voksne, men når ungdom først har fått et tillitsforhold til en sjelesørger, kan de virkelig bli fortrolige og dele åpent og ærlig. Dette understreker betydningen av tillit i relasjonen mellom sjelesørger og ungdom, men utfordrer også sjelesørgeren enda mer enn med andre aldersgrupper på å ta ansvaret som følger med denne tilliten på dypeste alvor. Jeg vil ta til orde for at tilliten spiller en ekstra stor rolle i sjelesorgsamtaler med sårbar ungdom. Derfor krever sjelesorgsamtaler med ungdom en ekstra bevissthet og varsomhet av sjelesørgere.

5.3 Sjelesorgforståelse i endring

De empiriske funnene viser hvordan sjelesørgerne forstår sin egen rolle i møte med ungdomssjelesorg. Jeg vil i det følgende se nærmere på det relasjonelle aspektet, likhetene mellom sjelesorg og terapi, sjelesorgbegrepets funksjonalitet, samt sjelesorgens egenart og bidrag i møte med ungdom.

5.3.1 «Relasjonell sjelesorg»

Som Stifoss-Hanssen et al. peker på har det lenge eksistert et skille mellom to hovedposisjoner innen sjelesorgforståelse, kerymatisk og konfidentsentrert sjelesorg.¹⁸⁹ Sett i lys av disse to posisjonene forstår informantene i min studie sin egen sjelesørgeriske tilnærming primært som konfidentsentrert. En av informantene bruker også begrepet «konfidentsentrert» for å beskrive sin egen sjelesorgforståelse. Denne forståelsen kommer ellers til syne gjennom at sjelesørgerne bevisst setter ungdommens ønsker og behov i sentrum av samtalen, og tenker at det er ungdommen som bestemmer samtalens agenda. Informantene har det jeg forstår som en vid forståelse av sjelesorgrommet der samtalene kan romme alt, og verken behøver å handle om tro eller eksistensielle temaer for å kunne defineres som sjelesørgerisk. Samtalen behøver heller

¹⁸⁸ Ibid., 87.; Ibid., 26–27.

¹⁸⁹ Stifoss-Hanssen mfl., «Sjelesorg i bevegelse. Kerymatisk, konfidentsentrert, dialogisk sjelesorg - møte mellom teoretiske posisjoner og et empirisk materiale», 78.

ikke inneholder kristne elementer eller foregå i et rom knyttet til kirken for å være kristen sjelesorg.

Det er imidlertid interessant å se hvordan sjelesørgerne i min studie samtidig fastholder sjelesorgens annerledeshet sett i forhold til andre former for omsorg og terapeutiske samtaler. Informantene forstår sjelesorgens egenart knyttet til gudsdimensjonen og forankringen i fellesskapet, og i forlengelsen av dette forstår de seg selv som representanter for begge deler. De viser også at de har en forståelse av at Gud er tilstede i samtalen selv om dette ikke settes ord på. Samme informant som brukte begrepet konfidentsentrert sjelesorg om sin egen praksis, sier også: «For vår egen forståelse er det kjempeviktig at det er en kirkelig kontekst, [...] og vi har en forståelse av at Gud er tilstede i samtalen».

Sjelesørgerne opplever at de har en konfidentsentrert sjelesorgforståelse, men beskriver samtidig en tydelig kirkelig tilnærming.¹⁹⁰ Dette sammenfaller med sjelesorgstudien til Stifoss-Hanssen et al. som viser til at det i praksis ikke lenger eksisterer et skille mellom kerygmatiske og konfidentsentrerte sjelesorg.¹⁹¹ Heller ikke i mine funn ser det ut til å være noen konflikt mellom det konfidentsentrerte og det kerygmatiske eller kirkelige hos sjelesørgerne. Her støtter mine funn oppunder deres forslag om at denne dikotomien er opphørt. Samlet viser begge studier at motsetningen som lenge har eksistert mellom disse to tilnærmingene trolig er borte, slik også Stifoss-Hanssen et al. foreslår, og at vi er trolig vitner til en vending innen sjelesorgfaget.

I forlengelsen av at det ikke lenger viser seg å være en motsetning mellom konfidentsentrert og kerygmatiske eller kirkelige sjelesorgforståelse, foreslår Stifoss-Hanssen et al. «dialogisk sjelesorg» eller «relasjonell sjelesorg» som mer beskrivende begreper for aktuell sjelesorgpraksis og den endringen vi ser i forståelsen av sjelesorgbegrepet.¹⁹² I lys av mine funn, som også understreker hvordan sjelesorg med ungdom er en relasjonell samtalepraksis, ønsker jeg å videreføre begrepet «relasjonell sjelesorg», og forstår dette begrepet slik: Det er et nytt begrepet som viser til opphevingen av skillet mellom kerygmatiske og konfidentsentrerte

¹⁹⁰ Likhetsstrekk med «menighetsfundert (ekklesial) sjelesorg» jf. Tor Johan S Grevbo, *Sjelesorgens vei : en veiviser i det sjelesørgeriske landskap - historisk og aktuelt* (Oslo: Luther, 2006), 342–51.

¹⁹¹ Stifoss-Hanssen mfl., «Sjelesorg i bevegelse. Kerygmatiske, konfidentsentrerte, dialogiske sjelesorg - møte mellom teoretiske posisjoner og et empirisk materiale».

¹⁹² *Ibid.*, 93.

forståelse, og synliggjør samtidig den avgjørende betydningen det relasjonelle aspektet har i sjelesorgsamtaler med ungdom. Relasjonen mellom sjelesørger og ungdom, men også mellom ungdom og kirkens fellesskap, der sjelesørger spiller en viktig rolle. Jeg ønsker derfor å videreføre begrepet «relasjonell sjelesorg» som et bidrag i diskusjonen om en ny forståelse av sjelesorgfaget.¹⁹³

5.3.2 Fungerer sjelesorgbegrepet optimalt?

Et spørsmål som fremkom av analysen var sjelesorgbegrepets aktualitet og funksjonalitet. Mine funn viser at sjelesørgere opplever at sjelesorgbegrepet verken fungerer eller benyttes i møte med ungdom. Det brukes heller uttrykk som «å samtale», «å prate litt», «et samtaletilbud» enn sjelesorg og sjelesorgsamtaler. «Sjelesorg» oppleves av mine informanter som et ord som kommuniserer dårlig, som krever oppklaringsarbeid, er fremmedgjørende og øker terskelen for å gå til sjelesorg. De etterspør et bedre ord som kan erstatte sjelesorg-begrepet. Grevbo anerkjenner at dette er et spørsmål. Han diskuterer bruken av begrepet og argumenterer for at ordet fremdeles fungerer.¹⁹⁴ En svakhet ved Grevbo sin argumentasjon er at han legger til grunn en bibelsk og språklig forståelse av ordene «sjel» og «sorg», og peker videre på at «sorg» i denne sammenheng ikke betyr sorg, men omsorg, og da ikke omsorg slik vi kanskje tenker oss, men i en mye videre forstand. Spørsmålet jeg stiller meg da er om sjelesorgbegrepet tjener sjelesorgens faglige dimensjon i adskillig større grad enn sin praktiske og utøvende dimensjon. Jeg er langt på vei enig med Grevbo i at vi ved å eventuelt kvitte oss med dette begrepet kanskje mister mer enn vi vinner, men dette argumentet i seg selv burde ikke lukke døren for en diskusjon rundt et nytt begrep som kan erstatte sjelesorgbegrepet.

5.3.3 Hva skiller sjelesorgsamtalene fra psykoterapi?

Med den sjelesorgforståelsen som dominerer i materialet aktualiseres spørsmålet om hva som skiller sjelesorgsamtaler fra hverdagssamtaler på den ene siden og terapi på andre siden. Flere av informantene har utfordringer med å enkelt forklare hva sjelesorg er – og hva sjelesorg *ikke* er. Mine funn viser imidlertid at informantene er særlig opptatt av skillet mellom sjelesorg og terapi, og samtlige av intervju-informantene tar opp denne tematikken uoppfordret. I

¹⁹³ Grevbo sin «viatorisk sjelesorg», Okkenhaug sin «trinitarisk sjelesorg», Eide sin «visdommens modell», og Stifoss-Hanssen et al. sin «dialogisk» eller «relasjonell sjelesorg» har alle til felles at de ser et behov for et nytt begrep som forstår sjelesorgfaget i lys av den kontekst den befinner seg i.

¹⁹⁴ Grevbo, *Sjelesorg i teori og praksis : en lærebok og håndbok med mange perspektiver*, 21.

forlengelsen av dette forteller de hvordan sjelesorgsamtaler med ungdom ofte preges av tung tematikk, og at dette bidrar til at grensen mellom sjelesorg og psykoterapi blir flytende. Særlig den informanten som jobber i det ungdomsdiakonale samtaletilbudet forteller om hyppig tematikk som grenser opp mot det som krever terapi. Dette aktualiserer forholdet mellom sjelesorg og terapi, samt viktigheten av å være tydelig på grensen mellom dem. Dette bekreftes av Grevbo som både peker på det store «fellesområdet» mellom sjelesorgen og psykoterapien, men og på viktigheten av at begge praksiser er tydelige på sin egenart.¹⁹⁵

Den flytende grensen mellom sjelesorg og psykoterapi kommer også til uttrykk ved at informantene forteller at ungdommer ofte kaller dem for «psykologen sin» eller «kirkens psykolog». Selv om informantene forteller at de selv er tydelig på at de verken er psykolog eller bedriver terapi av noe slag, ser ikke ungdommene ut til å være like opptatte av dette skillet. Dette kan handle om at de ikke klarer å skille sjelesorg fra terapi på samme måte som voksne har evnen til. Det kan også henge sammen med et manglende ordforråd knyttet til sjelesorg. På tross av dette forteller mine informanter at ungdom verdsetter sjelesorgens annerledeshet og at de sammenligner sjelesorgsamtaler med samtaler med eksempelvis BUP, helsesykepleier eller barnevernet. Informantene forteller at ungdom setter pris på at sjelesorgsamtaler ikke er del av et behandlingsløp, at det ikke skrives journal, at sjelesørgerne ikke skal diagnostisere eller komme fort til en løsning, men er interessert i hele mennesket og ønsker å lytte. Både Harbsmeier og Raun Iversen og Grevbo stresser viktigheten av at sjelesorgen er bevisst sin egenart, ettersom psykologifaget og andre terapipraksiser utfordrer teologifaget og sjelesorgen.¹⁹⁶ Først da kan sjelesorgen oppfylle sitt potensiale.¹⁹⁷ Likevel mener Grevbo at sjelesorgen gjerne må ta til seg impulser fra og samarbeide med psykoterapien.¹⁹⁸ Flere informanter forteller om ungdommer som både går til sjelesorg og til psykoterapi, og hvordan de to fagpersonene samarbeider om å gi best mulig hjelp til vedkommende.

Grevbo understreker at en som sjelesørger har et ansvar for å tilegne seg kunnskap som er viktig at du kan noe om.¹⁹⁹ Verdien av at sjelesørger har kunnskap om eksempelvis psykiske lidelser,

¹⁹⁵ Ibid., 220.

¹⁹⁶ Harbsmeier, *Praktisk teologi*, 396; 408.; Grevbo, *Sjelesorg i teori og praksis : en lærebok og håndbok med mange perspektiver*, 220.

¹⁹⁷ Grevbo, *Sjelesorg i teori og praksis : en lærebok og håndbok med mange perspektiver*, 220.

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Ibid.

bekreftes i mine funn. En informant forteller at h*n har fått stor bruk for kunnskapen h*n har med seg fra tidligere jobb i psykiatrien, nettopp fordi da kan h*n være med på å vurdere når ungdommene trenger noe annet enn sjelesorg.

Så hva skiller sjelesorg fra psykoterapi? I følge Okkenhaug er sjelesorgen egenart knyttet til Guds tilstedeværelse i samtalen og dens tilknytning til kirkelig fellesskap.²⁰⁰ Dette samsvarer med hvordan mine informanter knytter sjelesorgens egenart til gudsdimensjonen og den kirkelige forankringen. Sjelesorgen kan tilby mer enn en samtale mellom en hjelper og den andre. Samtalen vil, som Okkenhaug peker på, også alltid være et møte med Gud.²⁰¹

5.3.4 Hva har da sjelesorg å tilby ungdom i Norge i dag?

Sett i lys av teori om relasjonskompetanse og tilknytningsteori, kan sjelesorg tilby ungdom nære omsorgspersoner og trygge relasjoner, og på den måten imøtekomme det menneskelige behovet dette er.²⁰² På dette punktet skiller ikke sjelesorgen seg fra andre former for omsorgsarbeid og terapi. Så hva er det sjelesorgen kan gi, som andre former for omsorgssamtaler ikke kan? Bergem anser sjelesorgen som noe hverdagslig.²⁰³ En praksis som ikke forutsetter at noe er defekt. Der terapien er symptomorientert, er sjelesorgens fokus på det gudskapte mennesket, i følge Bergem.²⁰⁴ Dette samsvarer med mine informanters sjelesorgforståelse, men også med hva de erfarer at ungdom verdsetter ved sjelesorgsamtaler. Sjelesorgen vil, med Bergem sin sjelesorgforståelse, alltid ha noe å tilby mennesker, da sjelesorgen aldri ser mennesker som håpløse tilfeller.²⁰⁵ Forankret i sjelesorgens eskatologiske perspektiv vil sjelesorgen alltid ha noe å tilby, selv når terapien ikke har det.

²⁰⁰ Okkenhaug, *Når jeg ser ditt ansikt : innføring i kristen sjelesorg*, 40.

²⁰¹ Ibid.

²⁰² Eide, *Kommunikasjon i relasjoner : personorientering, samhandling, etikk*, 369.

²⁰³ Bergem, «Som epler av gull-» : en bok om kristen sjelesorg : B. 1 : Sjelesorgens prinsipielle grunnlag og egenart, B. 1:197.

²⁰⁴ Ibid., B. 1:198–99.

²⁰⁵ Ibid., B. 1:198.

6 AVSLUTTENDE KOMMENTARER

Denne studien har ønsket å undersøke hva som kjennetegner sjelesorgsamtaler med ungdom. Fokuset har vært rettet mot særtrekk ved sjelesorg med denne konfidentgruppen, og hvordan sjelesørgerne forstår sin sjelesorgpraksis i møte med ungdom.

Min studie viser at sjelesorg med ungdom har noen særpreg som krever noe mer av sjelesørgere som har sjelesorgsamtaler med ungdom. Blant annet skiller arena og tidspunkt sjelesorg med ungdom fra annen sjelesorg. Sjelesorgsamtaler med ungdom preges av å være uformelle og spontane, og krever derfor en annen form for tilgjengelighet av sjelesørgerne. I lys av teori om sårbarhet og grenser, ser jeg at en sjelesorg som ukritisk ønsker å imøtekomme ungdoms behov for en slik radikal tilgjengelighet, også står i fare for å bli grenseløs og utrygg. Tryggheten spiller nemlig en stor rolle i sjelesorg med ungdom, både i forkant av, og i samtalesituasjoner. Koppen med kakao, som flere sjelesørgere pleier å tilby ungdom, spiller en viktig rolle når det gjelder å skape en trygg samtalesituasjon.

Relasjonen spiller også en avgjørende rolle for sjelesorgsamtaler med ungdom. Relasjonskompetanse bidrar med verdifull innsikt i hva som kjennetegner en god og sunn hjelperelasjon. Tilknytningsteori setter sjelesorgsamtaler med ungdom inn i en større sammenheng, og peker på verdien av gode og nære omsorgspersoner for ungdom fra et psykologisk perspektiv. Både sjelesorgen og kirkens fellesskap har noe viktig å bidra med i møte med ungdoms behov for tilknytning.

Tilliten ungdom viser sjelesørgere bygger enten på tillit til sjelesørgeren som person eller på tillit til yrket eller rollen sjelesørgeren innehar, eller begge deler. Uansett hviler det et stort ansvar på sjelesørgere som blir vist tillit av sårbare unge. Jeg mener det ligger et ekstra stort ansvar på sjelesorg i møte med ungdom, da mine funn viser hvor viktig tilliten er i sjelesorgsamtaler med ungdom. Ansvar bekreftes også av teori som sier at mennesker i sårbare situasjoner lettere viser tillit til hjelpepersoner og systemer. Når det gjelder makt og ansvar i sjelesorgsamtaler med ungdom, mener jeg dette er noe som bør studeres nærmere.

Denne studien viser også hvordan sjelesorgforståelsen blant profesjonelle sjelesørgere er i utvikling. Dette forteller at sjelesorgfaget er i bevegelse. Sammen med aktuell forskning på sjelesorg, peker mine funn på at dikotomien mellom kerygmatiske sjelesorg og konfidentsentrert

sjelesorg er opphevet. I lys av relasjonens betydning i sjelesorgsamtaler med ungdom, ønsker jeg å videreføre forslaget om et nytt begrep, og mener «relasjonell sjelesorg»²⁰⁶ beskriver godt den praksisen mine funn beskriver. Min studie viser også at sjelesorgbegrepet kommuniserer dårlig i møte med ungdom, og derfor blir erstattet med uttrykk som «prate litt», «en samtale» og «et samtaletilbud». På tross av Grevbos argumentasjon for å fortsette å bruke ordet sjelesorg, tar jeg til orde for å ta mine informanter på alvor og etablere en diskusjon rundt et nytt begrep som i større grad tjener sjelesorgens utøvende dimensjon.

Spørsmålet om hva som skiller sjelesorgpraksis fra psykoterapi aktualiseres i mine funn. På tross av at ungdom ofte omtaler sjelesørgere som «kirkens psykologer», forteller mine informanter at ungdom uttrykker at de verdsetter sjelesorgens annerledeshet. Sjelesørgerne i denne studien forstår sjelesorgens egenart særlig knyttet til gudsdimensjonen og dens kirkelige forankring. Ved å se både på fellestrekk og egenarten ved henholdsvis sjelesorgpraksis og psykoterapi, kan vi dermed si at sjelesorgen alltid vil kunne tilby noe mer enn psykoterapien.

Denne studien tjener som empirisk bidrag til utvikling av sjelesorgfaget, men det trengs enda mer forskning på sjelesorg og ungdom.

7 LITTERATUR

Armstrong, David, Ann Gosling, John Weinman, og Theresa Marteau. «The place of inter-rater reliability in qualitative research: an empirical study». *Sociology* 31, nr. 3 (1997): 597–606.

Aubert, Anne-Marie. *Utvikling av relasjonskompetanse : nøkler til forståelse og rom for læring*. 2. utg. Oslo: Gyldendal, 2018.

Bakken, Anders. «Ungdata. Nasjonale resultater 2019». NOVA Rapport 9/19. Oslo: NOVA, OsloMet, 2019.

Befring, Edvard, Ivar Frønes, og Mari-Anne Sørli. *Sårbare unge : nye perspektiver og tilnærminger*. Oslo: Gyldendal akademisk, 2010.

Bergem, Anders. «Som epler av gull-»: en bok om kristen sjelesorg : B. 1 : Sjelesorgens prinsipielle grunnlag og egenart. Bd. B. 1. Oslo: Kolofon, 2008.

Briså, Liv H. M., og Mariann S. Lindtjørn. «Medvandring med ungdom i sårbare livssituasjoner: En teoretisk og empirisk beskrivelse av det ungdomsdiakonale samtaletilbudet 13-20». *Tidsskrift for Sjelesorg* 36, nr. 1 (2016): 5–21.

Browning, Don S. *A fundamental practical theology : descriptive and strategic proposals*. Minneapolis: Fortress Press, 1991.

Eide, Hilde. *Kommunikasjon i relasjoner : personorientering, samhandling, etikk*. 3. utg. Oslo: Gyldendal akademisk, 2017.

Eide, Øyvind M. *Forståelse og fordypning : perspektiv på den sjelesørgeriske samtalen*. Oslo: Luther, 2014.

Engedal, Leif Gunnar, B. Lennart Persson, Elisabeth Torp, og Stiftelsen Kirkelig ressurscenter mot vold og seksuelle overgrep. *Trygge rom : trosopplæring i møte med sårbare og overgrepsutsatte barn og unge*. Oslo: Verbum, 2013.

Everett, E.L. *Masteroppgaven : hvordan begynne - og fullføre*. 2. utg. Oslo: Universitetsforl., 2012.

Fauske, Ann-Kristin. *Mer enn ord : ungdomsdiakoni i praksis*. Oslo: IKO-forl., 2003.

Fauske, Halvor. *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt forl., 2003.

Grevbo, Tor Johan S. *Sjelesorg i teori og praksis : en lærebok og håndbok med mange perspektiver*. Oslo: Luther, 2018.

———. *Sjelesorgens vei : en veiviser i det sjelesørgeriske landskap - historisk og aktuelt*. Oslo: Luther, 2006.

Grung, Anne Hege, Lars Johan Danbolt, og Hans Stifoss-Hanssen. «Sjelesorg på plass: På sporet av dagens sjelesorgpraksis i Den norske kirke». *Tidsskrift for praktisk teologi* 33, nr. 1 (2016): 28–43.

Harbsmeier, Eberhard. *Praktisk teologi*. Frederiksberg: ANIS, 1995.

Høeg, Ida Marie. *Religion og ungdom*. Oslo: Universitetsforl., 2017.

Johannessen, Asbjørn. *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. 5. utg. Oslo: Abstrakt, 2016.

Kaufman, Tone Stangeland. «From the outside, within, or in between?: normativity at work in empirical practical theological research», 134–62. Leiden: Brill, 2016, 2016.

Kaufman, Tone Stangeland, og Astrid Sandsmark. «Spaces of Possibilities: The Role of Artifacts in Religious Learning Processes for Vulnerable Youth». *Journal of Youth and Theology* 14, nr. 2 (2015): 138–54.

Killén, Kari. «Barns tilknytning». *Psyke & Logos* 24, nr. 2 (2003): 15.

Kirkerådet. «Gud gir - vi deler: Plan for trosopplæring i Den norske kirke». Oslo: Kirkerådet, 2010.

Kvale, Steinar. *Det kvalitative forskningsintervju*. 3. utg., 2. oppl. Interview[s] learning the craft of qualitative research interviewing. Oslo: Gyldendal akademisk, 2015.

Lerner, Richard M., og Nancy L. Galambos. «Adolescent development: challenges and opportunities for research, programs, and policies». *Annual Review of Psychology* 49 (1998):

413.

Malterud, Kirsti. *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*. 4. utg. Oslo: Universitetsforl., 2017.

McSherry, Wilfred, Adam Boughey, og Peter Kevern. «“Chaplains for Wellbeing” in Primary Care: A Qualitative Investigation of Their Perceived Impact for Patients’ Health and Wellbeing». *Journal of Health Care Chaplaincy* 22, nr. 4 (1. oktober 2016): 151–70. <https://doi.org/10.1080/08854726.2016.1184504>.

Norheim, Bård Eirik Hallesby. *Kan tru praktiserast? : teologi for kristent ungdomsarbeid*. Trondheim: Tapir akademisk forl., 2008.

Okkenhaug, Berit. *Når jeg ser ditt ansikt : innføring i kristen sjelesorg*. Oslo: Verbum, 2002.

Ritchie, Jane. *Qualitative research practice : a guide for social science students and researchers*. 2nd ed. London: SAGE, 2014.

Stifoss-Hanssen, Hans, Anne Hege Grung, Anne Austad, og Lars Johan Danbolt. «Sjelesorg i bevegelse. Kerygmatiske, konfidentsentret, dialogiske sjelesorg - møte mellom teoretiske posisjoner og et empirisk materiale». *Tidsskrift for Sjelesorg* 1 (2019): 75–95.

Thagaard, Tove. *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder*. 5. utg. Bergen: Fagbokforl., 2018.

Torp, Elisabeth, Gaute Brækken, Adelheid Firing Hvambal, og Gunnhild Nordgaard Hermstad. *Grenser som skaper : hvordan møte utsatte og sårbare ungdommer i trosopplæringen*. Oslo: IKO-forl., 2010.

Willemse, Dina. «‘...face-to-face blir altfor synleg og sårbart’: Ungdom, skam og openheit på Kirkens SOS-chat». *Tidsskrift for Sjelesorg* 36, nr. 1 (2016): 22–34.

8 Vedlegg

8.1 Vedlegg 1, NSD-godkjenning

Ettersom min studie er underlagt det større forskningsprosjektet «Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid» og datainnsamlingen jeg har gjort er gjennomført i tråd med beskrivelsen for prosjektet som helhet, dekkes den gjennom NSD-søknad for dette prosjektet:

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom

Referansenummer

356860

Registrert

11.03.2019 av Astrid Sandsmark - Astrid.Sandsmark@mf.no

Behandlingsansvarlig institusjon

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Astrid Sandsmark, astrid.sandsmark@mf.no, tlf: 90834104

Type prosjekt

Forskerprosjekt

Prosjektperiode

01.04.2019 - 31.12.2022

Status

08.04.2019 - Vurdert

Vurdering (1)

08.04.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 08.04.2019 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om religion og alminnelige personopplysninger frem til 31.12.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: - lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at

informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp underveis (hvert annet år) og ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet/pågår i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Karin Lillevold Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

8.2 Vedlegg 2, Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet **”Sjelesorgsamtaler med ungdom – hva kjennetegner dem og er de** **annerledes enn sjelesorgsamtaler ellers?”** (arbeidstittel)

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut hva som kjennetegner sjelesorgpraksis der konfidenten er ungdom i aldersgruppen 13-18 år. Dette ønsker jeg å gjøre ved å intervju diakoner og prester om deres erfaringer med sjelesorgsamtaler med ungdom. Dette skrevet inneholder informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å finne ut hva som kjennetegner sjelesorgsamtaler med ungdom. Prosjektet ønsker bl.a. å finne svar på hvor og hvordan slike samtaler oppstår og foregår, hva innholdet og målet med samtalen er, om det er noe spesielt ved sjelesorg for ungdom, og i hvor stor grad begrepet «sjelesorg» brukes i praksis. Diakoners og presters erfaringer vil stå i sentrum for forskningen. Dette forskningsprosjektet er en masterstudie som del av profesjonsutdannelsen i teologi ved MF vitenskapelige høyskole for teologi, religion og samfunn, og vil avsluttes desember 2019. Denne masterstudien vil også tjene som et bidrag inn i pågående forskning på sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom, med prosjektslutt desember 2022.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

MF vitenskapelige høyskole er ansvarlig for forskningsprosjektet. Prosjektet er tilknyttet forskningsprosjektet «Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom», ledet av Astrid Sandsmark (MF). For kontaktinformasjon til prosjektansvarlig eller personvernkontakt ved MF vitenskapelige høyskole se side 2-3.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg henvender meg til deg fordi du jobber som diakon eller prest i Den norske kirke eller et diakonalt samtaletilbud med tilknytning til Den norske kirke. Jeg henvender meg også til deg fordi du har viktig erfaring fra sjelesørgeriske samtaler med ungdom. Jeg vil tilsammen kontakte 3-4 diakoner/prester med forespørsel om å delta.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du sier deg villig til å delta i studien, ønsker jeg å møte deg til et personlig intervju. Dette kan gjerne være på din arbeidsplass. Intervjuet vil ta inntil to timer. Jeg vil benytte meg av notater og lydopptaker i intervjusituasjonen. Samtalen vil bli tatt opp, transkribert og gjort til gjenstand for analyse i oppgaven min. Du vil få lese gjennom og korrigere det transkriberte intervjuet, dersom det er ønskelig. Jeg vil spørre deg om både personlige og faglige refleksjoner rundt sjelesorg og ungdom, og om dine erfaringer knyttet til sjelesorgsamtaler med ungdom.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg, samt intervjuopptak, vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil kun bruke opplysningene om deg til formålene jeg har beskrevet i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. De som vil få tilgang til materialet er jeg (student) og min veileder (Elisa Stokka). Prosjektleder (Astrid Sandsmark) og intern medarbeider (Lars Johan Danbolt) i forskningsprosjektet «sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom» vil få tilgang til de transkriberte intervjuene. For å sikre at ingen uvedkomne får tilgang, vil alle dokumenter være passordbeskyttet og navn/kontaktopplysninger vil bli erstattet med en kode som oppbevares adskilt fra øvrige data. Datamaterialet vil bli lagret på maskinvare tilhørende behandlingsansvarlig institusjon. Notater og lydopptaker vil bevares i et låsbart skap hvor kun jeg kjenner koden. Deltakere i publikasjonen vil ikke kunne identifiseres (direkte eller indirekte) i oppgaven eller øvrige publikasjoner fra prosjektet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Mitt prosjekt skal etter planen avsluttes 15. desember 2019. Alt av notater vil makuleres ved prosjektslutt og lydopptak tilintetgjøres. Dette gjelder også personopplysninger og kontaktinformasjon. Transkriberte intervjuer vil lagres inntil prosjektslutt for prosjektet «sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid blant ungdom» avsluttes 31. desember 2022.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra MF vitenskapelige høyskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med masterstudent ved MF:

E-post: [REDACTED]

Telefon: [REDACTED]

Prosjektansvarlig/veileder:
Elisa Stokka
E-post: elisa.stokka@mf.no
Telefon: 22590620

Leder for forskningsprosjektet «Sjelesorg og fellesskapsbyggende arbeid»:
Astrid Sandsmark
E-post: astrid.sandsmark@mf.no
Telefon: 90834104

Personvernkontakt ved MF vitenskapelige høyskole:
Berit Widerøe Hillestad
E-post: berit.w.hillestad@mf.no
Telefon: 22 59 05 95

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS:
E-post: personverntjenester@nsd.no
Telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Elisa Stokka

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet ”*Sjelesorgsamtaler med ungdom – hva kjennetegner dem og er de annerledes enn sjelesorgsamtaler ellers?*” (arbeidstittel) og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at transkriberte intervjuer lagres til 31.12.2022

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 15.12.09.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

8.3 Vedlegg 3, Intervjuguide

Hovedspørsmål	Hjelpespørsmål
<p>Intro-spørsmål:</p> <p>Hva er dine første tanker om temaet? (sjelesorg og ungdom)</p> <p>Kjennetegn:</p> <p>Hvilke kjennetegn vil du si at sjelesorgsamtaler med ungdom har?</p> <p style="padding-left: 40px;">Hva er det som gjør det?</p> <p style="padding-left: 40px;">Hva er det viktigste med disse samtalene?</p> <p>Hvor har du som regel sjelesorgsamtaler med ungdom?</p> <p>Hvordan skiller sjelesorgsamtaler seg fra andre samtaler med ungdom?</p> <p style="padding-left: 40px;">Hva skal til for å kunne kalle det sjelesorg?</p> <p>Ut fra din erfaring: Hva ønsker ungdom å snakke med en sjelesørger om i en fortrolig samtale?</p> <p>Hvordan imøtekommer du ungdommens "bestilling"?</p> <p>Hvilken betydning opplever du at slike samtaler har?</p> <p>En definisjon sier at sjelesorg er en hjelpende samtale i en kirkelig kontekst. På hvilken måte tenker du at sjelesorgsamtaler med ungdom kan være</p>	<p>a) Innhold b) Temaer som går ofte igjen c) Rammer d) Initiativ e) Mål f) Tydelig/skjult agenda g) Kjønn og alder</p> <p>a) Inne/ute? b) SoMe?</p> <p>Få opp fortellinger, spør etter eksempler</p>

en hjelpende samtale og/eller en (viktig) del av det å være kirke?

Sjelesørgeren (diakon/prest):

Hvordan syns du det er å ha sjelesorgsamtaler med ungdom?

Hva er det viktigste du bidrar med?

Bruker du kristne elementer/ressurser i sjelesorgsamtaler med ungdom?

Troens plass i samtalerne?

Begrepet:

Kaller du det sjelesorg når du har sjelesørgeriske samtaler med ungdom, eller bruker du andre ord/uttrykk om det?

Hvorfor bruker du evt. andre ord?

Eller:

Hva ville vært et bedre ord, syns du?

Er det noe *du* syns jeg burde spurt om? (Noe du vil legge til?)

a) Opplever du at din rolle har betydning for samtalerne?

- Tittel/rolle?
- Voksen?

b) Hva er utfordrende?

c) Hva er meningsfullt?

a) Bønn, Bibel, lystenning, velsignelse, etc.

b) Hvordan opplever ungdommene dette, tror du?

c) Gode/dårlige erfaringer?

a) Når?

b) Hvor?

c) Hvordan?

d) Reklamerer/informerer du om muligheten for samtale?

e) Hvordan gjør du det?

f) Hvilke ord bruker du?

